

KOHTUOTSUS

EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohus	Tallinna Ringkonnakohtus
Kohtukoosseis	Ruth Plaks, Maret Altnurme ja Virgo Saarmets
Otsuse tegemise aeg ja koht	30.10.2017, Tallinn
Haldusasja number	3-16-1472
Haldusasi	MTÜ Hiiu Tuul, Emmaste valla, Inge Taltsi, Lembit Vainumäe, Kristi Ugami, Igor Prigoda, Tiina Saksa, Paap Kõlari, Jane Tõnuristi, Andres Kuriku ja Elen Kuriku kaebused Hiiu maavanema 20.06.2016 korralduse nr 1-1/2016/114 tühistamiseks
Menetlusosalised	Kaebaja – MTÜ Hiiu Tuul, esindajad adv Ivi Otto, Martina Proosa ja Inge Talts Kaebaja – Hiiumaa vald (Emmaste valla üldõigusjärglane), esindaja adv Ivi Otto Kaebajad – Inge Talts, Lembit Vainumäe, Kristi Ugami, Igor Prigoda, Tiina Saks, Paap Kõlar, Jane Tõnurist, Andres Kurik ja Helen Kurik, esindaja adv Ivi Otto, Inge Taltsi esindaja Martina Proosa Vastustaja – Hiiu maavanem, esindajad v-adv Martin Tamme ja v.adv Vitali Šipilov, nõustaja Urve Pill Kolmas isik – Nelja Energia AS, esindaja v.adv Carri Ginter
Vaidlustatud kohtulahend	Tallinna Halduskohtu 25.11.2016 otsus
Menetluse alus ringkonnakohtus	MTÜ Hiiu Tuul, Hiiumaa valla, Inge Taltsi, Lembit Vainumäe, Kristi Ugami ja Igor Prigoda apellatsioonkaebused
Asja läbivaatamine	

RESOLUTSIOON

- 1. Jätta MTÜ Hiiu Tuul, Hiiumaa valla, Inge Taltsi, Lembit Vainumäe, Kristi Ugami ja Igor Prigoda apellatsioonkaebused rahuldamata ning Tallinna Halduskohtu 25.11.2016 otsus haldusasjas nr 3-16-1472 muutmata.**
- 2. Jätta Hiiu maavanema, MTÜ Hiiu Tuul, Hiiumaa valla, Inge Taltsi, Lembit Vainumäe, Kristi Ugami ja Igor Prigoda apellatsioonimenetluse kulud nende endi kanda.**
- 3. Mõista Nelja Energia AS (registrikood 11183009) kasuks MTÜ-lt Hiiu Tuul välja menetluskulu 1000 (üks tuhat) eurot, Hiiumaa vallalt 1000 (üks tuhat) eurot, Inge**

Taltsilt 250 (kakssada viiskümmend) eurot, Lembit Vainumäelt 250 (kakssada viiskümmend) eurot, Kristi Ugamilt 250 (kakssada viiskümmend) eurot ja Igor Prigodalt 250 (kakssada viiskümmend) eurot. Jätta muus osas Nelja Energia AS menetluskulud tema enda kanda.

EDASIKAEBAMISE KORD

Otsuse peale võib Riigikohtule esitada kassatsioonkaebuse 30 päeva jooksul otsuse avalikult teatavastegemisest arvates, s.o hiljemalt 29.11.2017, välja arvatud HKMS § 212 lg 1 teises lauses sätestatud juhul (HKMS § 212 lg 1).

Vastuseks esitatud kassatsioonkaebusele võib teine menetlusosaline esitada vastukassatsioonkaebuse 14 päeva jooksul kassatsioonkaebuse vastukassatsioonkaebuse esitajale kättetoimetamisest arvates või ülejäänud kassatsioonitähataja jooksul, kui see on pikem kui 14 päeva (HKMS § 215 lg 3).

Kui kassaator soovib asja arutamist kohtuistungil, tuleb seda kassatsioonkaebuses märkida, vastasel korral eeldatakse, et ta on nõus asja lahendamiseks kirjalikus menetluses (HKMS § 213 lg 1 p 5). Sõltumata kohtuistungil soovi märkimisest võib Riigikohus kassatsioonkaebuse läbi vaadata kirjalikus menetluses, kui ta ei pea istungi korraldamist vajalikuks (HKMS § 223 lg 1).

Kui menetlusosaline soovib kassatsioonkaebuse esitamiseks saada menetlusabi, tuleb tal Riigikohtule esitada vastavasisuline taotlus. Menetlusabi taotluse esitamine ei peata menetlustähataja kulgemist (HKMS § 116 lg 5) ning kassatsioonitähataja järgimiseks peab menetlusabi taotleja tegema tähataja kestel ka menetlustoimingu, mille tegemiseks ta menetlusabi taotleb, eelkõige esitama kassatsioonkaebuse (HKMS § 116 lg 6).

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Vabariigi Valitsus algatas 11.10.2012 korraldusega nr 441 maakonnaplaneeringute koostamise territoriaalme vällispiirini muu hulgas Hiiu maakonnaga piirnevatel merealadel ning tegi vastavas osas Hiiu maavanemale ülesandeks korraldada planeeringu koostamine koos keskkonnamõju strateegilise hindamisega (KSH) hiljemalt 31.12.2016.

2. Hiiu maavanem võttis 21.11.2014 korraldusega Hiiu maakonnaga piirneva mereala maakonnaplaneeringu vastu. Planeeringu ja KSH aruande avalik väljapanek toimus 02.12.2014-06.01.2015 ning avalik arutelu 10.02.2015.

3. Hiiu maavanem kehtestas 20.06.2016 korraldusega nr 1-1/2016/114 maakonnaplaneeringu Hiiu maakonnaga piirneval merealal. Planeering on kooskõlas üleriigilise planeeringu Eesti 2030+ eesmärkidega ja selle eesmärk on tagada Hiiu maakonna mereala ruumilise arengu eesmärkide täitmine. Hiiu maakonna mereala ruumilise arengu eesmärgid on Hiiumaa mereala ressursside väärtustamine, säilitamine ja jätkusuutlik kasutamine Hiiumaa huvides, tagamaks Hiiumaa tasakaalustatud areng. Täpsustavad eesmärgid ruumilise arengu eesmärkide saavutamiseks on ruumilise sidususe tagamine läbi meretranspordi ja tehnilise taristu, mere loodusressursi säästlik kasutamine, rekreatsioon ning puhkevõimaluste mitmekesistamine merealal. Traditsiooniliselt kasutatakse mereala peamiselt kalapüügiks ja laevanduseks, kuid viimasel ajal on tõusnud huvi mereala kasutamiseks uutel otstarvetel, näiteks tuuleenergeetika või vesiviljeluse arendamiseks. Planeeringu ülesanne on paigutada uued ja traditsioonilised kasutusviisid merealale nii, et erinevad tegevused ei satuks omavahel konflikti ning ühtlasi oleks tagatud looduskeskkonna hea seisundi säilimine.

Tuuleenergeetika osas on planeeringus esitatud võimalikud tuuleenergia tootmise alad, mille miinimumkaugus rannajoonest on 12 km, ning neid iseloomustavad andmed ja alade rajamise tingimused. Tuulikute arv, täpne asukoht ja suurus selguvad edasisel projekteerimisel. Võimalike tuuleenergia tootmise alade projekteerimise raames tuleb läbi viia keskkonnamõjude hindamine (KMH), mille läbiviimisel tuleb arvestada planeeringus toodud nõuetega, mis tulenevad KSH aruandes nimetatud uuringutest ning avalikel aruteludel ja avalikel väljapanekutel välja toodud kohalike elanike huvide kaitseks mõeldud meetmetest. Hoonestusluba vajavate tegevuste puhul tuleb küsida piirneva kohaliku omavalitsuse arvamust. Meretuuleenergia arendamine suurendab taastuvenergia osakaalu riigi energiavarustuses, mis võimaldab suunata põlevkivi rohkem põlevkiviõli tootmiseks ja pikemas perspektiivis vähendada ka biomassi osakaalu elektritootmises. Elektrienergiat toodetakse Eestis juba praegu rohkem kui kasutatakse ning seda eksporditakse, mis omakorda parandab Eesti kaubandusbilanssi. Seega on tuuleressursi kasutamine positiivsete majanduslike mõjudega. Tuuleenergia arendused võivad ka kogukonnale tuua kaasa märkimisväärseid hüvesid, näiteks soodustatakse seeläbi ettevõtluse arengut ja luuakse juurde töökohti. Tuuleparkide ühendamisel kohaliku kesk- ja kõrgepingevõrguga paraneks nii Hiiu kui Saaremaa elektri varustuskindlus, tekib ringtoide ning oleks tagatud üleriigilise planeeringu Eesti 2030+ kohane ühendus.

4. MTÜ Hiiu Tuul, Emmaste vald, Inge Talts, Lembit Vainumäe, Kristi Ugam, Igor Prigoda, Tiina Saks, Paap Kõlar, Jane Tõnurist, Andres Kurik ja Elen Kurik palusid Tallinna Halduskohtule 20.07.2016 esitatud kaebustes tühistada Hiiu maavanema 20.06.2016 korraldus.

1) Planeeringu koostamine ei ole vastustaja pädevuses. Kuna mereala ei ole maakonna territooriumiga hõlmatud, puudus vastustajal õigus Hiiu maakonnaga piirnevat mereala planeerida. Kuni 30.06.2015 kehtinud planeerimiseseaduse (PlanS v.r) § 7 lg-d 1 ja 2 ning Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse (EHTS) § 4¹ välistavad maavanema õiguse planeerida sise- ja territoriaalmerd.

2) Maakonnaplaneering on nõuetekohaselt kooskõlastamata, puuduvad kohalike omavalitsuste (Emmaste valla ja Käina valla) ning Keskkonnaameti kooskõlastused. Planeering ei ole saanud Rahandusministeeriumi selgesõnalist heakskiitu. Rahandusministeeriumi heakskiit on siduva tähendusega kooskõlastus haldusmenetluse seaduse (HMS) § 16 lg 1 mõistes ja ilma selleta ei oleks vastustaja tohtinud planeeringut kehtestada. Rahandusministeerium on esitanud vastustajale järelevalve käigus ilmselgelt alusetuid ja põhjendamatuid nõudeid, mille täitmine võib põhjustada planeeringu vastuolu õigusaktidega. Planeeringu elluviimisega kaasneb piiriülene mõju. Seega oleks KSH aruande üle pidanud järelevalvet teostama Keskkonnaministeerium, mitte Keskkonnaamet.

3) Rikutud on põhjendamiskohustust. Korralduses on välja toodud teemad, mida planeeringus on lahendatud. Puudub põhjendus, miks on neid teemasid lahendatud, millised probleemid on üles kerkinud, milliseid huve on kaalutud ja millistest huvidest lähtuvalt on planeeringulahendus kujunenud. Korralduses puudub ülevaade menetluse käigus esitatud ettepanekutest ning nendega arvestamisest või arvestamata jätmisest, kooskõlastuses esitatud märkustest ning nendega arvestamisest. Planeeringus puuduvad planeeringuala ja selle mõjuala analüüsil põhinevad järeldused ja ruumilise arengu eesmärgid, nende saavutamiseks valitud planeeringulahenduse kirjeldus ning valiku põhjendused. Haldusakti põhimotiivid peavad sisalduma haldusaktis, mitte eraldi dokumendis.

4) Hiiumaa ümber on kavandatud ebaproportsionaalselt suures mahus tuuleparke, tuulikuvaba vaadet tulevikus enam ei ole. Tuuleenergia tootmine ekspordiks on vastuolus üleriigilise planeeringuga Eesti 2030+. Planeeringulahendus ei ole kooskõlas planeeringu eesmärgiga, ei

taga Hiiumaa mereala ressursside säilitamist ega jätkusuutlikku kasutamist Hiiumaa huvides (planeeritakse Eesti jaoks liiga suurt võimsust). Planeering ei arvesta Hiiumaa arengustrateegia 2020+ põhimõtetega (saare looduslik ja kultuuriline eripära). Planeering keskendub sisuliselt kahele teemale: tuuleparkidele ja vesiviljelusele.

5) Merekaablite ühendussuundade näitamine ja nende asukohtade määramata jätmine ei ole kooskõlas PlanS v.r § 7 lg 3 p-ga 10. Tuuleparkide planeerimisega samaaegselt tuleb kindlaks määrata ka neid omavahel ning neid mandriga ühendavad elektriliinid. Vastustajal on merekaablite asukoha määramiseks vajalik teave ning ühestki dokumendist ei selgu, miks jäi merekaabli asukoht planeeringus määramata. Merekaablite mõju keskkonnale on hindamata. Seadus ei näe ette, et merekaablite vms jaoks on vaja koostada veel mõni planeering.

6) Planeeringu koostamisel ei ole järgitud olulise ruumilise mõjuga objekti (ORMO) ning riiklikult tähtsa ehitise asukohavalikule ettenähtud nõudeid. Planeeringus määratud tuuleenergia tootmisalade puhul ei ole tegelikkuses kaalutud erinevaid võimalikke asukohti.

7) Vastustaja ei ole käsitlenud korralduses Natura 2000 teemat ega väljendanud selles osas mingit seisukohta. Praegusel juhul kavandatakse tuuleenergia tootmisalasad muu hulgas Apollo madalale, mille kaitse alla võtmise menetlus on pooleli. Planeeringus ei ole välja toodud ühtegi kaalukat sotsiaalset või majanduslikku põhjendust, mis õigustaks looduskeskkonnale kahjuliku mõju tekitamist. Planeeringu koostamise käigus ei ole taotletud Vabariigi Valitsuse nõusolekut ega kehtestatud planeeringus kohustust hüvitusmeetmete rakendamiseks, mistõttu on planeering vastuolus keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi (KeHJS) § 45 lg-tega 3 ja 4. Planeering on vastuolus keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (KeÜS) §-s 10 sätestatud vältimispõhimõttega.

8) Planeeringust ei nähtu riigikaitse ehitiste piiranguvööndeid ning korraldus ei sisalda teavet ega hinnanguid, kas ja kuidas on planeeringus arvestatud riigikaitse ehitiste piiranguvööndiga.

9) Planeeringu koostamise käigus ei ole arvestatud Espoo konventsioonist tuleneva kohustusega hinnata piiriülest keskkonnamõju (eelkõige lindude rände aspektist).

10) Planeeringu koostamisel on jäetud arvestamata Hiiumaa enamuse elanike soov, et Hiiumaa rannikule tuuleparke ei rajataks.

11) Arvestamata on jäetud TÜ Eesti Mereinstituut koostatud Loode-Eesti rannikumerre kavandavate tuuleparkide KMH aruandega, millest nähtuvalt võivad tuulikud hakata oluliselt kitsendama laevade liikumist püügikohale ja tagasi. Merekaabel võib mõjuda häirivalt angerjatele.

12) Planeerides energeetikat ja elektrivarustust, ei ole vastustaja arvestanud põhivõrguettevõtja AS Elering asjakohaste uuringutega.

13) Vastustaja ei ole kaalunud planeeringu kehtestamata jätmist ja teise planeeringulahenduse valimist, mis ei näeks ette Hiiumaale tuuleparkide rajamist. Kogu menetlus on kallutatud Nelja Energia AS huvides. Korraldusest ei nähtu, et vastustaja oleks kaalunud erinevaid huve, sh Hiiumaa elanike huve säilitada olemasolev elu- ja looduskeskkond.

5. Hiiu maavanem palus jätta kaebus rahuldamata.

1) Vabariigi Valitsus volitas Hiiu maavanemat planeeringut koostama. PlanS v.r § 7 lg 2 sätestas erandi, mille kohaselt on võimalik koostada maakonnaplaneering korraga mitmele maakonnale või avalikule veekogule. Veeseaduse (VeeS) § 5 lg 1 p-de 1 ja 2 kohaselt on avalik veekogu muu hulgas sisemeri ja territoriaalmeri. ETHS § 4¹ kehtib alates 01.07.2015 ega kohaldu varem algatatud planeeringule.

2) Planeeringul on kõik vajalikud kooskõlastused. Muudatusettepanekud ja nendega arvestamine või mitteametamine on kajastatud kooskõlastuste tabelis, mis on kättesaadav Hiiu Maavalitsuse veebilehel. Olukorras, kus nii planeerimismenetlust läbi viiv maavanem kui ka järelevalvet teostav ministeerium asuvad seisukohale, et kohalike omavalitsuste viide vastuolule seadusega on asjakohatu, ei saa kooskõlastuste puudumine olla planeeringu kehtestamata jätmise aluseks (PlanS v.r § 17 lg 4). Keskkonnaamet andis 19.06.2014 kooskõlastuse, milles märkis, et Keskkonnaameti 17.03.2014 kirjaga esitatud ettepanekuid on arvestatud, ja kinnitas, et muudatuste arvestamisel puudub vajadus planeeringut uuesti kooskõlastamiseks esitada. Keskkonnaamet ei viidanud vastuoludele seadustega. Keskkonnaameti märkustega on arvestatud. Kuna kooskõlastusel on soovituslik iseloom, puudub kooskõlastuse õigusvastasuse tuvastamisel mõte: isegi kui pidada kooskõlastuses toodud soovitusi ebapiisavaks, ei mõjuta see planeeringu kehtivust. Rahandusministeerium andis 04.04.2016 kirjaga pärast selles kirjas toodud nõuete täitmist planeeringule heakskiidu ja tegi ettepaneku planeeringu kehtestada. Rahandusministeeriumi heakskiidus oli viidatud üksnes mõningatele vormilistele puudustele. Vastustaja on kõik 04.04.2016 kirjas toodud puudused kõrvaldanud. Tegemist ei ole piiriülese mõjuga planeeringuga. Keskkonnaministeerium kooskõlastas planeeringu ja KSH aruande 29.07.2014 kirjaga.

3) Etteheited põhjendamiskohustuse rikkumise kohta on üldsõnalised. Haldusaktis peavad sisalduma akti andmise põhimotiivid. Menetluse käik, protokollid jm materjal on kättesaadav vastustaja veebilehelt.

4) Planeering käsitleb mitmeid erinevaid valdkondi, mitte üksnes tuulikute rajamist. Planeeringus määratakse kindlaks üksnes tuuleparkide alad. See, kas ja millised tuulepargid rajatakse, sõltub KMH tulemustest. Tuuleenergia kui ühe taastuvenergia kasutuse suurendamine on paratamatus. Loodusliku keskkonna ja ilusate vaadete säilimine ei saa olla ainus kaalutlus tuulikute lubamise otsustamisel. Tuulikutel on kohalikele kogukonnale ka positiivseid mõjusid. Negatiivseid mõjusid tasakaalustatakse ja kompenseeritakse. Visuaalseid mõjusid arvestades tuleb välja töötada kohalikele elanikele kompensatsioonimehhanismid. Hiiumaa arengustrateegia näeb ette taastuvenergia osakaalu suurendamise.

5) Planeeringu eesmärk ei ole iga hinna eest igas valdkonnas midagi uut kavandada. Korralduses on märgitud valdkonnad, kus olemasolev olukord vastab kohaliku kogukonna vajadustele ning vajadus muutuseks puudub. Vastustajal puudus põhjus määrata merekaablite asukohad kindlaks lähtuvalt Nelja Energia AS kavatsustest. Puudub mistahes põhjus määrata kaablite asukohad enne, kui on teada, kui palju ja milliseid kaableid läheb vaja. Planeeringulahenduses on toodud välja kaablite võimalikud suunad. Merekaablite asukohad saab kindlaks määrata kas maakonnaülese planeeringuga või projekteerimise käigus.

6) Planeerimisel on arvestatud ORMO regulatsiooni põhimõtteid: kaalutud on erinevaid arendusalasid erinevas suuruses, planeeringuala on kooskõlastanud regionaalminister ja kohalike omavalitsustega on tehtud koostööd.

7) Ebaõige on seisukoht, et mistahes kahjulik mõju Natura alale välistab sellel alal planeeringu kehtestamise. Euroopa Kohtu praktikast tulenevalt ei tohiks projekt omada negatiivset mõju ala terviklikkusele ega tuua kaasa selle olukorra olulist halvenemist. KeHJS § 45 sisulise eesmärgiga on kooskõlas selline olukord, kus mõju Natura 2000 alale hinnatakse tervikliku informatsiooni olemasolul. Vältimispõhimõttest ei tulene keeldu tegeleda keskkonda mõjutava tegevusega.

8) Kaitseministri 26.06.2015 määrus nr 16 kehtestati pärast planeeringu algatamist ja sellega ei pidanud arvestama. Planeering ei hõlma ühtegi riigikaitse ehitist, mille piiranguvööndi sätestamise kohustuse näeks määrus ette.

9) Olulist keskkonnamõju teise riigi keskkonnale ei esine (Espoo konventsioon).

10) Planeeringu kehtestamisel puudub Apollo madalikule mistahes mõju. Mõju saab olla konkreetse tuulepargi rajamisel.

11) Kaebajate viidatud petitsiooni allkirjad on kogutud aastal 2009, praegu on majanduslik, poliitiline ja energiajulgeoleku kontekst teine. Neid allkirju ei saa tõlgendada vastumeelsusena planeeringu suhtes, sest allkirjade kogumine sai alguse konkreetsest AS Raunisaar plaanist rajada Hiiumaale tuulikuturbiine. Kohalikele elanikele kaasnevate negatiivsete mõjude jaoks on ette nähtud kompensatsioonimehhanismide väljatöötamise kohustus.

12) TÜ Eesti Mereinstituut KMH aruandega on arvestatud. Niikuiini tehakse uus KMH. Jääb selgusetuks, miks oleks vastustaja pidanud arvestama AS Elering uuringutega.

13) Vastustaja on kaalunud erinevaid alternatiive, sh tuulikuparkide mitterajamist (planeeringu seletuskirja 14. ptk, lk 10).

6. Nelja Energia AS vaidles kaebustele vastu.

1) Maakonnaplaneeringu puhul on tegemist üldaktiga. Kohtupraktikas ei ole peetud lubatavaks PlanS v.r § 7 lg 3 tähenduses maakonnaplaneeringu vaidlustamist. Erinevalt detailplaneeringust, üldplaneeringust, aga ka joonehitise teemaplaneeringust, ei ole maakonnaplaneering projekteerimistingimuste väljastamise aluseks. Üldakt ei saa kaebajate õigusi rikkuda.

2) MTÜ-1 Hiiu Tuul puudub KeÜS tähenduses kaebeõigus. Ühing on põhimõtteliselt tehnorajatiste vastu ja on loodud spetsiaalselt maakonnaplaneeringu vaidlustamiseks. Vaidlustatud planeering ei ulatu Emmaste valla territooriumile ning ei riiva kuidagi kohaliku omavalitsuse enesekorraldusõigust. Füüsilistest isikutest kaebajad ei ole näidanud oma puutumust planeeringuga. Kaebajate olulise huvi riive põhistamiseks ei piisa üldsõnalistest väidetest, et suurel osal Hiiumaal rannikust on tulevikus vaade mõnele tuulepargile või et kaebajad on sidunud oma elu Hiiumaaga. Täidetud ei saa olla ka ülejäänud kaebeõiguse eeldused, sest planeeringu ja väidetava tagajärje vahel puudub põhjuslik seos. Maakonnaplaneering on strateegiline dokument, millest ei tulene õiguslikku alust elektrituulikute rajamiseks. Kaebajad on vaidlustanud planeeringu sisuliselt üksnes põhjusel, et neile ei meeldi planeeringus märgitud tuuleenergia ala. See ei ole aga piisav alus kaebeõiguse tuvastamiseks. Kõik kaebused tuleks jätta läbi vaatamata.

3) Planeeringut on vaidlustatud põhjusel, et kaebajatele ei meeldi kaalutusõiguse teostamisel langetatud valikud. Planeeringu koostamise käigus analüüsiti arengutsenaariumina traditsioonilise tegevuse jätkamist, kuid see ei osutunud eelistatud variandiks. Alternatiivse arengutsenaariumi eelistamine ei muuda planeeringut õigusvastaseks. Isikul tuleb leppida võimalusega, et teda ümbritsev elukeskkond võib muutuda.

4) Meelevaldne on väide, et planeeringut on koostatud kitsalt erahuvides. Maakonnaplaneering ei saagi peegeldada üksikisikute huve. Selle planeeringuliigi ülesandeks on riiklike ja kohalike ruumilise arengu vajaduste ja huvide tasakaalustamine. Maakonnaplaneering ei lähtu kellegi erahuvist, vaid Euroopa Liidu direktiivist 2014/89/EL tuleneb liikmesriikide kohustus koostada merealade planeeringud hiljemalt aastaks 2021. Direktiiv on sätestanud ka kohustuslikud teemad, mida mereala planeering peaks käsitlema. Arvesse tuleb võtta energiatootmise ning taastuvenergia tootmise rajatise, kalakasvatuse alasid ja ka looduskaitsealasid. Järelikult ei saa maakonnaplaneering põhineda üksnes traditsioonilise eluviisi jätkamise analüüsil. Planeeringu tühistamine võib tuua kaasa Eesti Vabariigi suhtes rikkumismenetluse alustamise Euroopa Komisjoni poolt ning siseriiklikes õigusaktides sätestatud kohustuste rikkumise. Samuti kahjustaks see oluliselt kolmanda isiku õigustatud huvi, et 2010. aastal alustatud hoonestusloa menetlus saaks toimuda mõistliku aja jooksul ning lõpetataks hiljemalt 31.12.2018.

5) Kohut eksitav on püüd käsitada maakonnaplaneeringut üksikaktina, millele tuginedes hakatakse tuulikuid püstitama. Maakonnaplaneering ei ole vahetult meretuuleparkide rajamise aluseks. Maakonnaplaneering on dokument, mis annab suunised Hiiumaa merealal tegevuste korraldamiseks. Nende suuniste elluviimine toimub teistes (haldus)menetlustes, mille käigus on võimalik esitada maakonnaplaneeringuga võrreldes vähemalt samaväärseid põhjendatud vastuväiteid. Alles loa/nõusoleku saamise taotluses selguvad taotleja/omaniku täpsed tegevuskavatsused, mille kooskõla seadustega hakatakse vaatlema. Ka kolmas isik peab enne ehitusloa saamist läbima mitmeid menetlusetappe. Maakonnaplaneeringu mõõtkava on 1:100 000 ning see ei saa olla ehitamiseks piisav.

6) Asjaolu, et kolmas isik on esitanud osale planeeringuga hõlmatud alast hoonestusloa taotluse, ei muuda planeeringut kallutatuks. Fakt, et Hiiumaa põhjasuunda jääv mereala on sobiv ning eelistatud ala meretuuleparkide arendamiseks, on toodud üleriigilises planeeringus Eesti 2030+.

7) Arvukad väited menetlusnormide rikkumisest on paljasõnalised. Kõigile kaebajate osutatud menetluslikele ja sisulistele puudustele on vastatud. Ka planeeringu üle järelevalvet teostanud Rahandusministeeriumi hinnangul on planeeringu koostamisel järgitud kõiki menetlusnõudeid. Planeeringu on koostanud pädev haldusorgan Rahandusministeeriumi selgesõnalisel heakskiidul. Planeeringu elluviimisega ei kaasne ebasoodsat mõju Natura 2000 aladele, mis tingiks Vabariigi Valitsuse nõusoleku vajaduse. KSH on kooskõlas KeHJS-ga, EL loodusdirektiiviga ning Natura alade mõju hindamist käsitlevate reeglitega. Seda on kinnitanud nii Keskkonnaamet kui ka Keskkonnaministeerium. Planeering ei ole vastuolus seadusega põhjusel, et Emmaste vald ja Käina vald jätsid selle kooskõlastamata. Väited vastuolu kohta seadusega ei ole põhjendatud ning nendega arvestamata jätmist on piisavalt põhjendatud. Negatiivne kooskõlastus ei välista planeeringu kehtestamist. KSH aruande on õiguspäraselt kiitnud heaks Keskkonnaamet. Planeeringuga ei kaasne piiriülest mõju, millest tingituna oleks pidanud KSH järelevalvet teostama Keskkonnaministeerium. Väide Soome keskkonnaministeeriumi osundatud piiriülesest mõjust on väär. Planeeringut ei pidanud menetlema PlanS v.r § 29² alusel ORMO asukohavaliku planeeringuna. Selle sätte alusel maakonnaplaneeringu menetlemiseks puudub sisuline vajadus, sest sellisel juhul pidanuks planeering keskenduma ainult olulise ruumilise mõjuga objektile, mitte üldisemalt Hiiumaa mereala arengusuundadele. Lisaks täideti planeeringumenetluses kõik ORMO planeeringu menetlusnõuded. Maakonnaplaneeringu ja KSH mahtu arvestades on vastustaja kokkuvõtlik korraldus põhjendatud. Haldusakti motivatsioon võib sisalduda dokumentatsioonis, millele on korralduses ja planeeringus viidatud.

7. Tallinna Halduskohus jättis 25.11.2016 otsusega kaebused rahuldamata.

1) Ehkki maakonnaplaneeringu käsitamine haldusaktina on selle kõrge üldistusastme tõttu problemaatiline, on selle näol siiski tegemist PlanS v.r § 26 lg 1 kohaselt halduskohtus vaidlustatava aktiga. Kehtivas PlanS-s ei ole maakonnaplaneeringu vaidlustamise võimalust nn populaarkaebusena enam ette nähtud, mistõttu tuleb HKMS § 44 lg-s 2 sätestatud piirangut (s.o avaliku huvi kaitseks võib isik kohtusse pöörduda vaid seaduses sätestatud juhul) arvestades lähtuda kaebeõiguse osas esmajoonel HKMS § 44 lg-st 1, mille kohaselt võib isik pöörduda kaebusega halduskohtusse üksnes oma õiguste kaitseks.

Praegusel juhul tuleb kaebeõiguse tuvastamisel lähtuda PlanS v.r regulatsioonist, mis tähendab füüsiliste isikute kaebeõiguse jaatamist populaarkaebuse vormis. Sellist lähenemist toetab PlanS rakendamise eesmärk. Ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse § 1 kohaselt menetletakse enne selle seaduse jõustumist algatatud planeeringud lõpuni, lähtudes seni kehtinud PlanS-s sätestatud nõuetest. Kuigi ühest vastust ei ole võimalik anda küsimusele, kas kaebeõigus on „PlanS-s sätestatud nõue“, ei nähtu PlanS

ettevalmistavatest materjalidest, et seadusandja oleks soovinud kaebeõigust PlanS üleminekusättes piirata. Ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse eelnõu (Riigikogu XII koosseisu 572 SE) seletuskirjas on välja toodud, et tulenevalt planeerimismenetluse ajamahukusest ning kulukusest, on mõistlik juba algatatud planeeringud menetleda lõpuni varem kehtinud PlanS kohaselt, planeeringu koostamise korraldajal on aga diskretsiooniõigus planeerimismenetlus lõpetada, kui ta leiab, et menetletav planeering ei ole tulevikus elluviidav õigusaktide muutumise tõttu. Seega tulnuks PlanS v.r kohaldumise vältimiseks PlanS v.r kehtivuse ajal algatatud planeerimismenetlus lõpetada ning algatada uus. Vastustaja ei ole seda teinud. Vastustaja arusaama ja põhjendust selle kohta, et maakonnaplaneeringu vaidlustamise võimalused on PlanS valguses ahenenud, ei nähtu korraldusest ega maakonnaplaneeringuga seotud materjalidest. Seega on põhjendatud ja põhiseaduse põhimõtteid (nt õiguskindluse ja õigusselguse põhimõtte) paremini silmas pidav tõlgendus, mille kohaselt lähtutakse PlanS v.r alusel algatatud ning PlanS kehtivuse ajal lõpuni viidud planeeringute vaidlustamisel PlanS v.r kaebeõiguse regulatsioonist. PlanS v.r § 26 lg 1 võimaldab kaebuse esitamist nii subjektiivsete õiguste rikkumise tõttu kui ka avalikes huvides ehk populaarkaebusena.

2) Hiiumaa elanikel puudub õigus vaidlustada planeeringut oma subjektiivsete õiguste kaitseks. Õiguste rikkumist ei saa sedastada, sest maakonnaplaneeringu alusel tuulikuid ei püstitata, seetõttu ei ole teada ka võimalike häiringute olemus ja intensiivsus. Pelgalt visuaalse loodusilme muutmine (arvestades mh, et tuulikud saavad paiknema vähemalt 12 km kaugusel Hiiumaa rannikust) ei ole piisav sedastamiseks õiguse riivet tervise- ja heaoluvajadustele vastavale keskkonnale (KeÜS § 23). Õigus tuulikutevabale Hiiumaale ei ole subjektiivne õigus, samuti ei eksisteeri subjektiivset õigust ümbritseva keskkonna muutumatuks jäämisele. Õiguste rikkumist peab olema võimalik hinnata, see aga eeldab teavet tuulikute tekitatava müra, kõrguse ja paiknemise kohta. Sellist infot veel ei ole. Pole alust eeldada, et tuulikute rajamisel ületatakse keskkonna kvaliteedi piirväärtusi, mille puhul eeldatakse keskkonna mittevastavust tervise- ja heaoluvajadustele (KeÜS § 23 lg 4). Asjakohase info puudumise tõttu ei saa elanike subjektiivsete õiguste riivet sedastada ega eeldada. Seetõttu puudub ka vajadus hinnata, kas kaebuse esitanud Hiiumaa elanikel on planeeringuga oluline puutumus (KeÜS § 23 lg 1), nt kas nende elukoht jääb planeeringu mõjualasse.

Füüsilised isikud on sisuliselt esitanud populaarkaebuse, mis kuulub läbivaatamisele. Selle raames kontrollib kohus, kas planeeringu vastuvõtmine on seaduslik, kantud avalikest huvidest ning on järgitud kaalutusreegleid. Lisaks kuulub osa füüsiliste isikute väidetest hindamisele MTÜ Hiiu Tuul ja Emmaste valla kaebuste raames, sest liidetud haldusajades esitatud kaebused on sisuliselt identsed.

3) Kohaliku omavalitsuse (KOV) kaebeõigus saab tuleneda HKMS § 44 lg-test 4 ja 5. Emmaste vald on põhjendanud kaebeõigust sellega, et maakonnaplaneering on PlanS § 55 lg-st 2 tulenevalt üldplaneeringu koostamise alus, ja kuigi maakonnaplaneering ei kavanda otseselt ühtegi tuuleparki Emmaste valla territooriumile, rajatakse planeeringu elluviimisel üks kavandatavatest tuuleparkidest tuuleenergia tootmise alale PT7, mis jääb Emmaste valla vahetusse lähedusse. Seega mõjutab planeering otseselt ja oluliselt tulevikus valla otsustusõigust tema territooriumi puudutavates küsimustes, kuna sõltuvalt sellest, kus hakkavad paiknema merekaablid, tuleb rajada kõrgepingeliinid maismaale.

Praegusel juhul tõusetub valla kaebeõiguse küsimus HKMS § 44 lg 5 alusel. Asjast ei nähtu, et planeeringuga oleks rikutud valla õigusi, nt omandiõigust. Kuna planeeringuala ei hõlma KOV territooriumi, ei ole selline KOV õiguste rikkumine äratuntav. Vald ise on kaebeõiguse alusena välja toonud, et merekaabli tõenäoline ühendamine valla territooriumile rajatava kõrgepingeliiniga riivab valla enesekorraldusõigust nt planeerimispädevuse realiseerimisel. Valla õiguste rikkumine on põhimõtteliselt võimalik. Kui leiab tuvastamist, et merekaablite

asukoha märkimine maakonnaplaneeringus on kohustuslik, ei ole valla õiguste riive välistatud: uue kõrgepingeliini rajamine valla territooriumile võib riivata valla õigusi. Seega on vallal kaebeõigus küsimuses, kas planeeringus oleks tulnud kajastada merekaablite asukohad. Kuna vald kaasati planeeringu menetlusse kooskõlastuse andmiseks, tuleb teda käsitada menetlusosalisena HMS § 11 lg 1 p 4 kohaselt. Menetlusosalistel on õigus seaduspärasele haldusmenetlusele. Seega hõlmab Emmaste valla kaebeõigus ka küsimust, kas tema kooskõlastuse puudumise tõttu on planeeringu kehtestamine õiguspärane. Emmaste vallal puudub populaarkaebuse esitamise õigus, s.o õigus nõuda, et tuuleparke Hiiumaa rannikumerre üldse ei rajataks.

4) KeÜS § 30 lg-le 2 ja §-le 31 viidates märkis kohus, et MTÜ Hiiu Tuul põhikirja p 2.1 kohaselt on ühingu eesmärgiks Hiiumaa ja sellega piirneva mereala looduse hoidmine, säästliku, inimväärse ning esteetiliselt kauni keskkonna kaitsmine, hoidmine ja taastamine. Vaidlust ei ole selles, et MTÜ Hiiu Tuul põhikiri vastab KeÜS-s sätestatud keskkonnaorganisatsiooni põhikirjalise eesmärgi nõuetele. Kolmas isik ja vastustaja on aga leidnud, et MTÜ on moodustatud pelgalt tuulikute vastu võitlemiseks, mitte keskkonnakaitselistel eesmärkidel, ning sellele viitab põhikirja p 2.2, milles ühing deklareerib põhimõttelist vastuseisu tuulegeneraatoritele.

Ei nähtu, et MTÜ tegevus ei vastaks ühingu deklareeritud eesmärgile või ühing kuritarvitaks kaebeõigust. Kuigi MTÜ tegutsemisaeg ei ole pikk, on ühing toonud välja hulga tegevusi, mis on suunatud üldsuse teavitamisele tuuleparkidega seotud ohtudest. Lisaks praeguses asjas kaebuse esitamisele on ühing esitanud kaebuse Hiiu maavanema 14.08.2015 korralduse „Hiiu maakonnaplaneeringu teemaplaneeringu „Tuuleenergeetika“ kehtestamine“ tühistamiseks (haldusasi nr 3-15-2320), mis näitab, et tegemist ei ole ühe konkreetse vaidluse jaoks moodustatud ühinguga. Keskendumine ühele teemale ja enda selge positsioneerimine tuuleparkide suhtes ei tähenda kaebeõiguse kuritarvitamist. Ei nähtu, et MTÜ esindaks kellegi era- või ärihuve. Tegemist pole ka väikese grupi inimeste võitlusega tuulikute vastu. MTÜ-l oli 20.07.2016 seisuga 45 liiget. Kaebeõiguse tuvastamisel keskkonnaasjades tuleb arvestada Århusi konventsiooni üldist eesmärki, milleks on keskkonnaasjades üldsuse osalemise ja kohtusse pöördumise võimaluste avardamine, ning tõlgendada kaebeõiguse allikaks olevaid õigusnorme pigem laiendavalt (Riigikohtu 19.03.2012 määrus nr 3-3-1-87-11, p 21). Seega tuleb jaatada MTÜ Hiiu Tuul kaebeõigust keskkonnakaitselistes aspektides. Kaebeõigus hõlmab ka menetlusreeglite järgimist. Keskkonnaasjades ei ole enamasti võimalik veenvalt otsustada, et vaatamata puudustele haldusmenetluse läbiviimisel on selle tulemusel antud haldusakt sisuliselt õiguspärane (Riigikohtu 28.02.2007 otsus nr 3-3-1-86-06, p 24).

5) Maakonnaplaneering on kõrge abstraktsuse astmega strateegiline dokument, mistõttu võivad planeeringus toodud seletused ja kaalutlused olla üldisemat laadi. PlanS v.r § 7 ning PlanS asjakohased sätteid (eeskätt §-d 55 ja 56) kõrvutades ei viita miski sellele, et seadusandja oleks plaaninud maakonnaplaneeringu sisu ja tähendust oluliselt muuta (v.a populaarkaebuse esitamise võimaluse sätestamata jätmine). Sellele ei viita ka PlanS seletuskiri. Kaebajate arvates tulnuks enne planeeringu koostamist välja selgitada tuuleparkide rajamise üksikasjalikud mõjud. Kohtu hinnangul tuginetakse abstraktsemate planeerimisdokumentide puhul paratamatult üldisematele andmetele, kavandatud lahendused täpsustuvad madalamat järku planeerimisdokumentide ja lubade menetlemise käigus. Sellisena ei pruugi kõik maakonnaplaneeringus fikseeritud lahendused realiseeruda (nt looduskaitseala moodustamise tõttu ei ole võimalik täies mahus või üldse välja arendada tuulikuparki arendusalal PT1), mis aga ei tähenda, et planeering oleks algsel kujul õigusvastane.

Kohus leidis 05.08.2016 määruses, et maakonnaplaneering on strateegiline dokument, mille ülesandeks on planeeringuala arengu põhimõtete ja suundumuste määratlemine. See tähendab,

et lõplikult ei ole otsustatud tuulikute arv, suurus ega nende paiknemine (sh tuuleparkide tööks vajalike kaablite asukoht). Planeeringu abstraktsuse astet arvestades ei saa seda pidada õigusvastaseks. Planeeringu aluseks olevas KSH aruandes on selgelt viidatud, et võimalike tuuleenergia tootmise alade projekteerimise käigus tuleb läbi viia KMH iga rajatava tuulikupargi osas eraldi (lk 108). Samuti on planeeringu seletuskirjas ja KSH aruandes loetelu nõuetest, mida vastava KMH läbiviimisel tuleb arvestada. Teostada tuleb ka KSH aruandes nimetatud täiendavad uuringud, nt Natura hindamine, uuringud linnustiku rännete kohta tuuleparkide piirkonnas jne. Seega saab tuuleparkide rajamine toimuda alles siis, kui keskkonnamõjud on hinnatud ja kaalutud. Kohtu järeldusega nõustus ka Tallinna Ringkonnakohus, leides 29.08.2016 määruses (p 11), et planeeringu kehtestamisega ei kaasne keskkonna pöördumatu kahjustamise ohtu.

Keskkonnamõjude väljaselgitamine kaebajate soovitud moel enne maakonnaplaneeringu kehtestamist ei pruugi olla otstarbekas ega ka võimalik. Uuringud saab läbi viia siis, kui on teada, kuhu täpselt, kui palju ja millistele parameetritele (kõrgus, võimsus jne) vastavaid tuulikuid ehitatakse. Planeering annabki aluse edasiste uuringute läbiviimiseks. Planeeringu tühistamise korral valitseks ebaselgus, milliseid merealasid tuleks täiendavalt uurida. Alusetu on kaebajate hirm, et planeering annab kolmandale isikule n-ö blankovolituse keskkonnamõjudeid eiravaks ehitustegevuseks ning hiljem puudub võimalus ehitusluba muuta või tunnistada kehtetuks. Konkreetsete tuuleparkide rajamine on kaalutusotsus, mille käigus tuleb kaaluda nii riiklikke (riigikaitse, energiajulgeolek), keskkonnakaitselisi kui ka kogukonna huve. Need kaalutusotsused on kohtulikult kontrollitavad. Pole põhjust eeldada, et tuuleparkide edasise arendustegevuse käigus jääksid huvid kaalumata ja tasakaalustamata.

6) 05.08.2016 määruses toodud kordamata jäi kohus seisukoha juurde, et tuuleenergia kui taastuvenergia arendamine Hiiumaa rannikuvetes järgib üleriigilistes ja regionaalsetes arengudokumentides fikseeritud põhimõtteid. Asjaolu, et kõik tuuleenergia arendusalad ei ole kattuvad üldplaneeringus toodutega (iseäranis arendusala PT7), ei viita vastuolule üleriigilise planeeringuga ega too kaasa maakonnaplaneeringu tühistamist. Üleriigilise planeeringu joonisel 10 „Eesti energiavarustuse ja võrguühenduste arengusuunad“ on kajastatud eelistatud alad mere- ja maismaa tuuleparkide rajamiseks ning viidatud, et sobivate alade leidmiseks tehtud uuringute tulemustele tuginedes ning iga konkreetse piirkonna eripära arvestades saab meretuulikuparke kavandada maakonnaplaneeringute kaudu, tagades parkide piisava kauguse väikesaartest, säilitades muinsus- ja looduskaitse väärtused, liikide rändekoridorid ja elupaigad. Seega tuleneb üleriigilisest planeeringust, et konkreetset meretuuleparkide alad tuleb paika panna madalama tasemega maakonnaplaneeringutes, toetudes täpsematele uuringutulemustele. Üleriigiline planeering näeb ette vajaduse suurendada taastuvenergia osakaalu ja seda just tuuleenergia arvelt (lk-d 17 ja 33). Tuuleenergia tootmine ekspordiks ei ole vastuolus üleriigilise planeeringu eesmärkidega.

Viidates Vabariigi Valitsuse poolt 06.10.2016 vastu võetud Eesti energiamajanduse arengukavale aastani 2030, väidavad kaebajad, et Eestil on EL taastuvenergia direktiivist 2009/28/EÜ tulenev eesmärk (25% lõpptarbimisest peaks olema taastuvenergia) täidetud juba aastal 2011. Taastuvenergia direktiiv kehtestab üksnes miinimumstandardi ega pea taunitavaks olukorda, kus liikmesriik ületab taastuvenergia osakaalule seatud eesmärgi. Energiamajanduse arengukava seab eesmärgiks, et aastal 2030 moodustaks taastuvatest energiaallikatest elektri tootmine 50% sisemisest elektri lõpptarbimisest. Seega on tuuleenergia arendamine kooskõlas EL ja riigisisese eesmärgiga suurendada järk-järgult taastuvenergia osakaalu elektritarbimises.

7) Õige pole seisukoht, et vastustaja on koostanud planeeringu alal, millele planeeringu koostamine ei ole vastustaja pädevuses. PlanS v.r § 10 lg 3 kohaselt algatab maakonnaplaneeringu koostamise maavanem või Vabariigi Valitsus ja selle koostamist

korraldab maavanem. Seega võis Vabariigi Valitsus teha planeeringu koostamise ülesandeks maavanemale. Vabariigi Valitsuse 11.10.2012 korraldusega ongi planeeringu koostamine tehtud ülesandeks Hiiu maavanemale. Korralduse lisas on fikseeritud planeeritavad alad. Ebaõige on kaebajate järeldus, et PlanS v.r alusel ei saa Vabariigi Valitsuse volitus ulatuda väljapoole maakonna piire. PlanS v.r § 7 lg 2 sätestas võimaluse koostada maakonnaplaneering mitmele maakonnale või avalikule veekogule. VeeS § 5 lg 1 p-de 1 ja 2 kohaselt on avalik veekogu ka sisemeri ja territoriaalmeri. EHTS § 4¹ näeb ette, et PlanS-s sätestatud ulatuses on maavanemal õigus koostada maakonnaplaneering nii maismaa kui ka avalike veekogude kohta, v.a sise- ja territoriaalmeri. Vastav muudatus jõustus 01.07.2015, kuid varem algatatud maakonnaplaneeringud tuli lõpuni menetleda PlanS v.r kohaselt. Seega oli maakonnaplaneeringu koostamine ja kehtestamine vastustaja pädevuses.

8) Nõustuda ei saa väitega, et planeering on nõuetekohaselt kooskõlastamata.

Pole vaidlust, et PlanS v.r § 17 lg 2 p-st 1 ei tulene KOV-dega kooskõlastamise kohustust, sest ühegi KOV territoorium ei ulatu planeeringualale. Tulenevalt PlanS v.r § 17 lg 3 p-st 1 määras Rahandusministeerium 28.02.2014 kirjaga kooskõlastamise vajaduse. Emmaste vald ja Käina vald ei kooskõlastanud planeeringut (Emmaste valla 03.07.2014 kiri ja Käina Vallavolikogu 18.09.2014 otsus). Vastustaja ja Rahandusministeerium on valdade vastuväiteid kohasel viisil menetlenud (valdade esindajate ärakuulamise protokoll, ministeeriumi seisukohad valdade vastuväidete osas, Hiiu Maavalitsuse vastus Emmaste vallale, ministeeriumi 04.04.2016 kiri järelevalve teostamisest). Vastustaja ja Rahandusministeerium on valdade vastuväidete arvestamata jätmist piisavalt põhjendanud ning planeeringut ei ole põhjust tühistada menetluslike minetuste tõttu.

Seonduvalt valdade vastuväidetega on tõstatatud põhimõtteline küsimus – kas maakonnaplaneeringu kehtestamine on õiguspärane, kui KOV-d on jätnud selle kooskõlastamata. Sisuliselt leiab Emmaste vald, et KOV-l on kooskõlastuse andmise menetluses õigus otsustada tuuleparkide lubamise üle Hiiumaa rannikumerre. 06.10.2016 menetlusdokumendis leitakse, et kui Emmaste valla ja Käina valla viidatud vastuolu põhjust (vastuolu PlanS v.r §-ga 1) oleks planeeringu koostamisel arvestatud, oleks kehtestatud valikuvariant I, mis näeb ette arengu, keskendudes kalandusele ja turismile olemasolevat loodus- ja elukeskkonda säilitades. Sellist tähendust ei saa KOV kooskõlastusele omistada. Kooskõlastamise mõte ei ole selles, et KOV saaks maakonnaplaneeringu menetluse blokeerida, vaid selles, et võimalikud vastuolud seadusega saaksid kõrvaldatud. Emmaste valla ja Käina valla tõstatatud üldised vastuolud PlanS-ga oleks kõrvaldatud seeläbi, et Hiiumaa rannikuvettesse ei oleks tuulikuid üldse lubatud, st vastav osa oleks planeeringust välja jäetud. Sellist nõudmist ei saa KOV esitada, nõue ei oleks KOV õiguste ja pädevusega kuidagi põhjendatav. Energiapoliitika kujundamine ei ole KOV pädevuses. Kaebajate viidatud Riigikohtu praktika (3-3-1-1-10; 3-3-1-38-10) ei ole asjakohane. Neist lahenditest ei tulene, et KOV mittenõustumine planeeringulahendusega oleks maakonnaplaneeringu korraldajale siduv. Lahenditest tuleneb järeldus, et riigi ja KOV pädevuse vahel tuleb teha selget vahet ning üks võimuharu ei saa teostada teise võimuharu pädevust, asendades teise kaalutlused enda kaalutlustega.

Planeeringul on Keskkonnaameti kooskõlastus. Keskkonnaamet on 19.06.2014 kirjaga kooskõlastanud planeeringu tingimuslikult ja märkinud, et kui Keskkonnaameti märkuste põhjal planeeringu ja KSH aruande eelnõusid täiendatakse, ei ole vajadust planeeringut uuesti kooskõlastamiseks esitada. Planeeringut ja KSH aruannet on märkusi arvestades muudetud (vrld 19.06.2014 kirja I osa p-d 1, 8-10, II osa p 2 ja planeeringu kooskõlastustabel). Ei nähtu, et mõni märkus (iseäranis selline, mis võiks kaasa tuua planeeringu tühistamise vajaduse) oleks jäänud arvesse võtmata. Ka Keskkonnaministeerium on planeeringu kooskõlastanud ja tema märkustega on arvestatud (kooskõlastustabel). Kui ka asuda seisukohale, et KSH

aruande üle pidi järelevalvet teostama Keskkonnaministeerium, on see nõue sisuliselt täidetud. Kuna kohus hindab keskkonnavalituse väiteid sisuliselt, pole vajadust analüüsida, kas Keskkonnaameti koostööstase kui menetlustoimingu eraldiseisev vaidlustamine on võimalik ja põhjendatud.

9) Planeeringul oli Rahandusministeeriumi heakskiit. Rahandusministeerium asus 04.04.2016 kirjas seisukohale, et planeeringu menetlemisel on järgitud PlanS v.r menetlusnorme ja ORMO asukohavalituse eriregulatsiooni. Ministeerium palus maavanemal enne planeeringu kehtestamist arvestada kirja ptk-des I ja IV toodud nõuetega planeeringu õigusaktidega vastavusse viimise osas ning ptk-s V toodud kokkuleppe või seisukohtadega planeeringule esitatud vastuväidete osas. Ühtlasi paluti kaaluda ptk-s III esitatud märkustega arvestamist. Ministeerium on 04.04.2016 kirjaga andnud pärast kirjas toodud nõuete täitmist heakskiidu planeeringule ja teinud ettepaneku planeeringu kehtestada. Heakskiidus ei ole viidatud olulistele sisulistele vajakajäämistele planeeringu menetluses. Vastustaja on kirjas toodud puudused sisuliselt kõrvaldanud (vt analüüs vastustaja vastuses, p-d 53-58). Tingimuslik koostööstamine on PlanS v.r kohaselt võimalik. See on koostööstas ka menetlusökoonomia põhimõttega.

10) Keskkonnaamet märkis, et hetkel teadaolevate asjaolude alusel ei ole ette näha otsest piiriülese mõju esinemist. Samas võivad planeeringus käsitletavat mereala kasutusviisid (merepargid ja tehniline taristu) omada piiriülest mõju. Eelnevat arvestades teavitas Keskkonnaministeerium 15.02.2013 kirjaga maakonnaplaneeringu algatamisest ja võimalikest edaspidistest konsultatsioonidest piirkonna naaberriikide (Soome ja Rootsi) vastavaid ametiasutusi. Piiriülese keskkonnamõju hindamise (Espoo) konventsioonist tulenev kohustus piiriülese keskkonnamõju hindamiseks on sätestatud ka KeHJS §-s 46, mille lg 1 p 1 kohaselt on piiriülese keskkonnamõju strateegiline hindamine vajalik juhul, kui planeerimisdokumendi elluviimisega kaasneb eeldatavalt oluline keskkonnamõju teise riigi keskkonnale. Kaebajad ei ole näidanud, milles antud hetkel selline piiriülene mõju seisneb. Espoo konventsiooni lisas I loetletud tegevuste hulgas, mis võivad eelduslikult esile kutsuda olulist kahjulikku piiriülest mõju, ei ole nimetatud tuuleparke. Riikidel on küll kaalutusõigus otsustada, et ka konventsiooni lisas I nimetatud tegevused võivad omada olulist piiriülest kahjulikku keskkonnamõju lähtuvalt konventsiooni lisast III, kuid Espoo konventsioonist ei järeldu, et tuulikuparke tuleb kindlasti käsitada selliste objektidena. On selgusetu, miks tuleks rahvusvahelise koostöö tegemiseks maakonnaplaneering ja selle aluseks olev KSH tühistada ja miks ei ole võimalik teha koostööd edasise tegevuse käigus.

11) Ei nähtu, et planeeringu kehtestamisel oleks rikutud kaalutusreegleid ja haldusakti põhjendamiskohustust. Planeeringus ei ole küll ulatuslikult põhjendatud stsenaariumi nr 2 eelistamist stsenaariumile nr 3, kuid arvestades kaebajate eelistusi (stsenaarium nr 1), ei saa tegemist olla olulise puudusega kaalutusõiguse teostamisel. Planeeringus on viidatud üleriigilistele ja regionaalsetele arengudokumentidele, mis näevad eesmärgina ette taastuvenergia osakaalu suurendamist elektrienergia lõpptarbimisest. Arvestades alade, kuhu saaks looduslike jm tingimuste tõttu Eestis meretuuleparke rajada, piiratust, eeldanuks stsenaariumi nr 1 kasuks otsustamine veenvaid põhjendusi. Ei nähtu, et selliseid argumente oleks mh kaebajate poolt esitatud. Kui ka vastab tõele kaebajate väide, et suur osa Hiiumaa elanikest ei soovi Hiiumaa ümbrusesse tuuleparke, ei tähenda see seda, et parkide rajamine ei oleks avalikes huvides ja sellisest plaanist tuleks sootuks loobuda.

Planeeringuga on välja valitud alad, kuhu on olemasolevast infost lähtudes potentsiaalselt võimalik tuuleenergia tootmiseks vajalikke ehitisi ehitada. Lähtuvalt KSH hinnangust ja arutelude käigus kujunenud erinevate osapoolte seisukohtadest leiti, et tuuleenergia tootmise alade miinimumkaugus rannajoonest peaks olema 12 km. Alade määramisel võeti arvesse mh kalurite huve traalipüügil. Tuuleenergia tootmise arendamise üle otsustamisel lähtuti ka

sellest, et tuuleparkide ühendamisel kohaliku kesk- ja/või kõrgepingevõrguga paraneks elektri varustuskindlus Hiiumaal.

Maakonnaplaneeringuga seonduvate kooskõlastuste, arvamuste jms dokumentide mahtu arvestades pole otstarbekas neid kõiki korralduses eraldi käsitleda. Kogu planeeringu dokumentatsioon, sh avalike arutelude protokollid, vastused, selgitused jms, on Hiiumaa Maavalitsuse veebilehel kättesaadav. Korralduses on viidatud olulisematele planeeringu menetlemisega seotud asjaoludele. Korralduses on loetletud olemasolevad kooskõlastused, samuti on toodud Emmaste valla ja Käina valla seisukohad kooskõlastuste andmata jätmise kohta ja maavanema vastused. Lisaks on tehtud kokkuvõtte Rahandusministeeriumi poolt järelevalve käigus tuvastatud puudustest ning toodud välja märkimisväärsed muudatused. Korralduses on kõik nõutavad haldusakti põhjenduse osad: õiguslik alus, haldusakti andmise tinginud asjaolude kirjeldus, kaalutlused ja põhjendused selle kohta, milliseid mõjusid võib üks või teine planeeringulahendus omada. Planeerimismenetlusele on omane avar diskretsioon. Kohus ei saa hinnata kaalutlusotsuse otstarbekust ega võtta seisukohta küsimuses, kas tuuleenergia arendusalasid on liiga palju ja parkide koguvõimsus liiga suur.

12) Planeeringu seletuskirjas on märgitud, et kuna tuulikute paigutamine tuuleenergia tootmise alale sõltub paljudest teguritest ja on vaja teha täiendavaid uuringuid, ei ole planeeringuga võimalik määrata tuulikute ega kaablite täpseid asukohti. Samuti ei ole võimalik mereala planeeringus määrata kaabli täpset asukohta Hiiumaal ning naabermaakondades. Kaabli täpne asukoht sõltub tuuleenergia arendusalade elluviidavusest, tuulegeneraatorite arvust, paigutusest ja kujust, tuulikute tehnilistest parameetritest jms. Seega on vastustaja merekaablite täpse asukoha kajastamata jätmist planeeringus põhjendanud. Vastustaja ei ole kaalutlusreegleid rikkunud. PlanS v.r ega ühestki teisest õigusaktist ei tulene kohustust maakonnaplaneeringus merekaablite kajastamiseks. Kuna planeering ei kajasta tuulikute täpset asukohta, saaks kaabli asukoht olla paratamatult esialgne ja ebatäpne. Ei nähtu, et kaabli asukoha kajastamata jätmine rikuks kaebajate õigusi. Merekaablite rajamine on igal juhul olulist keskkonnamõju omav tegevus (sellele on viidatud ka KSH aruandes) ning vastavad planeerimisotsused on eraldi vaidlustatavad. On õige, et kaabli asukoha vaidluses ei saa enam vaidlustada planeeringut tervikuna, kuid puuduvad mistahes andmed otsustamiseks, et merekaablite paigaldamine oleks iseenesest niivõrd keskkonnaohtlik tegevus, et välistaks tuuleparkide rajamise. Küsimus, kas Hiiumaa pinnal hakkaksid kõrgepingeliinid kulgema õhus või maa all, ei ole praeguse maakonnaplaneeringuga otsustatav küsimus. Kohus ei saa võtta seisukohta, et planeering on õigusvastane võimaliku tulevikus rajatava õhukõrgepingeliini tõttu. Planeeringust nähtub, et tuuleenergia kasutamine mh Hiiumaa varustuskindluse parandamiseks on olnud Hiiumaa elanike soov. Seetõttu tuleb taluda ka ühenduse loomist ja uusi liine.

13) Nii vastustaja kui ka Rahandusministeerium on planeeringumenetluses põhjalikult vastanud väitele ORMO regulatsiooni arvestamise kohta (nt Rahandusministeeriumi vastused Emmaste vallale ja Käina vallale). Kohus nõustus vastustaja ja ministeeriumi järelduste ja põhjendustega ega pidanud vajalikuks neid korrata. Menetluse käigus on ORMO põhimõtteid sisuliselt arvestatud – kaalutud on mitut võimalikku arendusalade asukohta ning läbi on viidud ulatuslik avalikustamise protsess. Kaasatud on olnud ka Hiiumaa KOV-d.

14) Mõju Natura 2000 aladele on käsitletud KSH aruandes, mis on planeeringu juurde kuuluv dokument. Aruande kohaselt on Natura loodusala asjakohase hindamise vajalikkus tuuleenergia tootmise aladel PT1, PT3 ja PT5 vaja otsustada edasiste etappide käigus, kasutades põhjalikumaid andmeid planeeritavate tuuleparkide kohta. Tulenevalt kaugusest lähima loodusalani, ei ole tuvastatud planeeritud tuuleenergia tootmise alade PT2 ja PT4 negatiivset mõju. Iseenesest ei ole ala PT7 puhul negatiivne mõju loodusalale samuti tuvastatud, kuid mõju võib tekkida tuuleparkide jaoks vajalike kaabliühenduste ehitamisel.

Kui selgub, millised kaabliühendused ja millistele tuuleparkidele on vajalikud, tuleb Natura 2000 hindamisel käsitleda nii kaablikoridoride rajamist kui ka tuuleparkidega kaasnevat tegevust (KSH aruande ptk 5.4.3).

KeHJS § 45 lg 2 regulatsioon ei tähenda seda, et planeeringuga ei tohiks kaasneda mistahes negatiivseid mõjusid Natura alale, vaid seda, et kehtestatav planeering ei tohi ohustada Natura alade terviklikkust ega kaitse-eesmärki. Mistahes kahjuliku mõju ilmumise võimalus ei välista planeeringu kehtestamist. Planeering tuleks tühistada, kui olemasoleva info põhjal oleks selge, et kavandatav tegevus ei tagaks Natura alade terviklikkust ega nende kaitse-eesmärki. Praegusel juhul ei anna KSH aruanne selliseks järeltuleks alust. Samuti ei nähtu, et KSH aruande koostamisel oleks eiratud Natura hindamise juhendmaterjale või põhimõtteid. Looduskeskkonna ja Natura 2000 alade kaitse eesmärgiga on kooskõlas just selline olukord, kus mõju Natura 2000 aladele hinnatakse alles tervikliku informatsiooni olemasolul. Planeeringu seletuskirjas on märgitud, et kui tuuleenergia tootmise ala kattub olemasolevate looduskaitsealade eesmärkidega, tuleb lähtuda looduskaitsealade eesmärkidest. Samuti on seletuskirjas märgitud, et planeeritud tuuleenergia tootmise alade projekteerimisel tuleb läbi viia iga arendusala puhul eraldi KMH protsess. Seletuskiri fikseerib ka vastava hindamise lähtealused ja nõuded täiendavateks uuringuteks planeeritavate tuuleenergia tootmise alade lõikes (tabel 4). Kuna KSH aruandes ei tuvastatud, et planeeringu elluviimisega kaasneks konkreetne ja ettenähtav ebasoodne mõju Natura 2000 aladele, ei olnud planeeringu kehtestamiseks vaja taotleda Vabariigi Valitsuse nõusolekut. KeÜS §-s 10 sätestatud vältimispõhimõttest ei tulene keeldu tegeleda mistahes keskkonda mõjutava tegevusega. Keskkonnakaitsealade nõudeid on peetud silmas vajalikul määral.

Planeeringus on vajalikku tähelepanu pööratud ka võimalikule Apollo madaliku kaitse alla võtmisele. KSH aruande kohaselt väärrib tähelepanu Apollo madalik, mis kuulub projekteeritavate kaitsealade hulka ja mille territoorium kattub osaliselt tuulepargi PT1 jaoks valitud alaga. Tuuleparkide rajamisega Apollo madalikule võib kaasneda oluline mõju seal olevatele väärtuslikele elupaikadele ehk karidele (1170) ja liivamadalatele (1110). Samuti on madalik tähtis peatumis-, toitumis- ja talvitusala aulile, millele selles piirkonnas planeeritud tegevus võib avaldada negatiivset mõju. Kuna tegemist on planeeritud looduskaitsealaga, ei kehti veel selle territooriumil looduskaitsealadest lähtuvad piirangud ja keelud. Vastavalt looduskaitseala moodustamise menetluse kulgemisele, täiendavalt teostatavatele uuringutele ja looduskaitseala moodustamisel kehtestatavale kaitsekorrale selgub Apollo madalikule tuulepargi rajamise võimalikkus ning ulatus (KSH aruande lk 108). Seega arvestab planeering Apollo madaliku võimaliku kaitse alla võtmisega ning lubab nimetatud alal arendustegevust üksnes juhul, kui see ei kujuta keskkonnale ohtu. Kolmanda isiku väitel esitas ta 26.06.2015 taotluse Loode-Eesti (Hiiumaa) avamere tuulepargi hoonestusloa taotluse muutmiseks selliselt, et planeeritud tuulepargi ala ei kattu planeeritava kaitsealaga. Sellega väheneb veelgi potentsiaalne võimalus kahjustada Apollo madaliku olukorda. Ülaltoodud arvestades puudub reaalne oht, et loodava Apollo madaliku kaitseala loodusväärtuslik seisund saab planeeringu kehtestamise tõttu kahjustada.

15) Põhjendamatu on etteheide, nagu poleks planeeringu kehtestamisel arvestatud kaitseministri 26.06.2015 määrusega nr 16. Määruse eesmärgiks on kehtestada riigikaitsealade ehitise piiranguvööndi ulatus. Ehitised, mille piiranguvööndi ulatus määrusega kehtestatakse ja mis peaks kajastuma võimaluse korral maakonnaplaneeringus, on toodud määruse lisas 1. Selles on Hiiumaaga seonduvalt toodud üksnes Pühalepa vallas olev Kapasto lasketiir, mis ei jää maakonnaplaneeringu planeerimisalasse. Planeeringumenetlusse oli kaasatud arvamuse andmiseks Kaitseministeerium, kes on pädev osutama viidatud probleemidele tähelepanu. Isegi kui riigikaitsealade ehitiste piiranguvöönditega arvestamata jätmise vastaks tõele, ei nähtu, kuidas see rikuks kaebajate õigusi.

16) 2009. a petitsioonile tuginemine ei ole korrektne. Petitsioon on ajendatud konkreetsest projektist (AS Raunisaar plaan rajada Hiiumaale 500MW koguvõimsusega tuuleelektrijaam), mitte maakonnaplaneeringu menetlusest. Petitsiooni koostamine ja allkirjade kogumine leidis aset aastal 2009, s.o enne planeeringu algatamist. Petitsioonist nähtuvalt häirib petitsiooni esitajaid mh see, et AS Raunisaar plaan ei kajastu riiklikus arengukavas, samuti leitakse, et enam kui viiest tuulikust koosnevaid tuuleelektrijaamasid saab rajada üleriigilisest teemaplaneeringust ja vastavast maakonnaplaneeringust lähtudes, mida petitsiooni esitamise hetkel ei olnud kehtestatud. Pärast petitsiooni koostamist on vastu võetud üleriigiline planeering, mis näeb ette tuuleenergia arendamiseks sobivad merealad mh Hiiumaa ümbruses. Samuti annab õigusliku aluse edasiseks arendustegevuseks maakonnaplaneering. Hiiumaa elanikud on saanud maakonnaplaneeringu menetluses osaleda ning välja pakutud lahendus näeb tuulikuparkide ehitamise ette mitte lähemale kui 12 km Hiiumaa rannikust. Kohalike elanike jaoks on planeeringu seletuskirjas ette nähtud kompensatsioonimehhanismide väljatöötamise kohustus, mille puudumist nähti 2009. a-l ühe probleemina. Kõik need asjaolud viitavad sellele, et õiguslik ja sotsiaalne olukord on vahepeal muutunud, mistõttu ei ole korrektne tugineda 2009. a-l petitsiooni esitamise käigus kogutud allkirjadele, demonstreerimaks üldsuse vastuseisu planeeringule.

17) Ei nähtu, et arvestamata on jäetud TÜ Eesti Mereinstituut koostatud KMH aruandega. KSH aruandes on sellele viidatud (lk-d 47 ja 117). Maakonnaplaneeringu menetluses on läbi viidud eraldi KSH ning sätestatud KMH kohustus tulevikus. Tuulikuparkide rajamise korral on igal juhul vaja teha uus KMH ning lähtuda edasises menetluses uuemast ja asjakohasemast informatsioonist.

18) Ei nähtu, kuidas oleks vastustaja pidanud arvestama AS Elering uuringutega ja mida neile tuginevalt planeeringus muutma. AS Elering uuringud ei väära planeeringu õiguspärasust.

19) Kolmas isik taotles kaebajatelt esindaja kulu väljamõistmist summas 26 150,76 eurot, millest vajalik ja põhjendatud kulu on 4000 eurot. Keskkonnaasjades ei tohi kohtumenetlus olla piiravalt kallis. MTÜ-lt Hiiu Tuul tuleb välja mõista 1720 eurot, Emmaste vallalt 1200 eurot ja füüsilistest isikutest kaebajatelt igäühelt 120 eurot.

MENETLUSOSALISTE SEISUKOHAD APELLATSIOONIMENETLUSES

8. MTÜ Hiiu Tuul, Emmaste vald, Inge Talts, Lembit Vainumäe, Kristi Ugam ja Igor Prigoda paluvad **apellatsioonkaebustes** ja 28.07.2017 seisukohtades tühistada halduskohtu otsus ja teha uus otsus, millega rahuldada kaebused, või saata asi halduskohtule uueks arutamiseks.

1) Kohus leidis ebaõigesti, et planeeringu koostamise menetluses ei olnud vaja teha piiriülest koostööd. Kohus jättis tähelepanuta, et Espoo konventsiooni on muudetud ja kehtiva sõnastuse kohaselt on olulise keskkonnamõjuga ka suuremad tuuleenergiarajatised. Konventsioonist ei tulene üksnes teavitamiskohustus, vaid ka reaalse koostöö tegemise kohustus. Mereala direktiiv sätestab mereala planeerimise miinimumnõudena kohustuse tagada piiriülene koostöö. Sisuline vajadus koostöö tegemiseks nähtub Soome keskkonnaministeeriumi 31.01.2012 kirjast ja KSH aruandest. Kirjas viidatud uuringud (linnustik, mereimetajad, rändkalad, nahkhiired) on tegemata. KSH aruandest nähtuvalt jääb Hiiumaa veelindude Ida-Atlandi rändetele, mis ühendab 75 riiki. Mistahes takistuste loomist rändeteel saab pidada piiriüleseks mõjuks. Tulenevalt Aafrika ja Euraasia rändveelindude kaitse kokkuleppes ja HMS §-st 6 oli vastustajal kohustus välja selgitada, kas tuuleparkide rajamiseks kavandatud alad on rändveelindude jaoks tähtsad alad ja elupaigad ning vältida alade kattumist tuuleenergia arendamise aladega. Ekspertarvamuse kohaselt on auli kaitseks vaja luua Apollo madalat hõlmav kaitseala. Sellele vaatamata on arendusala PT1 kavandataval

kaitsealal. Piiriülese koostöö vajadus tuleneb ka sellest, et Euroopa Liidul on ühine kalanduspoliitika. Tuuleparkide rajamine kalade kudealale võib vähendada kalavarusid.

2) Kohus leidis ebaõigesti, et ühestki õigusaktist ei tulene kohustust maakonnaplaneeringus merekaablite kajastamiseks ning merekaablite asukohti ei ole võimalik määrata. Kuna tuulepargid moodustavad koos elektriliinidega ühtse tervikliku süsteemi (tuulepargid ei saa toimida elektrivõrku ühendamata), tuleb planeeringus leida sobivad asukohad ka merekaabelliinidele. Elektrisüsteem tuleb lahendada terviklikult kogu planeeringualal, mitte iga üksiku tuulepargi osas. Vastasel korral pole võimalik hinnata merekaablite rajamisega seotud mõjusid, samuti kaablite ja teiste tegevuste koosmõju. Maakonnaplaneeringu üheks ülesandeks on määrata tehnovõrkude koridori paigutus (PlanS v.r § 7 lg 3 p 10). Mereala planeeringus tuleb lahendada veealuste kaablite ja torujuhtmete trassid (Mereala direktiivi art 8 lg 2). Tuuleparkide ja merekaablite täpsed asukohad on tegelikult teada. Vastustaja võttis 09.06.2016 korraldusega vastu Hiiu maakonnaplaneeringu, milles on määratud rannikulähedased merekaablite asukohad, kusjuures alasid PT5 ja PT7 ühendavad merekaablid planeeringutes ei ühti ning puudu on võimalik ühendus ala PT7 ja maismaa vahel Emmaste valla territooriumil. Kolmanda isiku hoonestusloa taotluses on näidatud kavandatavate tuulikute asukohad ja tuuleparkide elektrivõrku ühendamise kohad. Kolmanda isiku 13.07.2010 kirjas Veeteede Ametile osutatakse tuulepargi asukohaplaanile, millele on kantud ka merekaablitrasside planeeritud paiknemised. Seega olid parkide ja kaablite täpsed asukohad teada juba aastal 2010 ning need oleks saanud kanda ka praeguses asjas vaidlustatud planeeringu joonisele. Kolmanda isiku tellimisel 01.12.2014 koostatud Hiiumaa tuulepargi üldasendiplaanist nähtuvad samuti kolmanda isiku kavandatavate merekaablite asukohad.

Kohus leidis õigesti, et merekaablite rajamine on olulise keskkonnamõjuga tegevus, kuid samas asus ebaõigele seisukohale, et vastavad planeerimisotsustused on eraldi vaidlustatavad. Merekaablite jaoks ei ole enam vaja planeeringuid koostada. Elektripaigaldise ehitamiseks ei ole vaja projekteerimistingimusi. Ebaõige on ka kohtu seisukoht, et puuduvad andmed otsustamiseks, et merekaablite paigaldamine oleks iseenesest nii keskkonnoohtlik tegevus, et välistaks tuuleparkide rajamise. Olulise keskkonnamõjuga tegevus on eelduslikult ohtlik ning ohtlikkuse üle otsustamiseks tuleb mõju põhjalikult hinnata. KSH aruandes on viidatud merekaablite võimalikele ohtudele (oht mereelustikule, hüljeste elupaikadele, Tahkuna ja Kõpu looduskaitsealadele). Kaablite asukohad on jäetud planeeringus märkimata põhjusel, et tuulepargid ja kaablid koosmõjus oleksid keskkonnale sedavõrd kahjulikud, et planeeringut ei oleks saanud kehtestada.

3) Kohus leidis ebaõigesti, et kuna maakonnaplaneering on kõrge abstraktsusega dokument, võivad planeeringus toodud seletused ja kaalutlused olla üldisemat laadi. Asjaolu, et planeeringus ei ole otsustatud tuulikute arvu, suurust ja paiknemist, ei muuda planeeringut abstraktseks strateegiliseks dokumendiks, mille koostamise käigus ei tule välja selgitada olulisi asjaolusid. Kuna tuulikute asukoht, arv ja parameetrid on teada, tulnuks sellega arvestada. Konkreetse tuulepargi KMH ei saa hõlmata sellest väljaspool olevaid alasid ja nii jääksid tegelikud mõjud hindamata.

Samuti leidis kohus ebaõigesti, et puudub vajadus täpsemalt hinnata planeeringu mõju Natura 2000 võrgustikule. Kuna planeering on aluseks tuuleparkide ehitusloa väljastamisele ning parkide rajamine on võimalik üksnes planeeringus määratud tuuleenergia tootmise aladele, tuleb juba planeeringu kehtestamisel tagada, et valitud asukohtadest tulenevad kahjulikud mõjud oleks välistatud. Seega tuleb veenduda, et planeeringu elluviimine ei kahjusta Natura 2000 võrgustikku ning sellisele veendumusele saab jõuda üksnes siis, kui planeeringu elluviimisega seotud mõjusid on hinnatud vastavalt Natura 2000 hindamise standardile. Standard tähendab, et kavandatavat tegevust saab lubada siis, kui kahjulik mõju on välistatud tänapäevaste teaduslike meetodite alusel ehk tuginedes uuringutele. Kaebajad on viidanud

planeeringu elluviimisega seotud kahjulikule mõjule, sh Natura 2000 võrgustiku ala terviklikkusele, sest tuulepargid ohustavad mitmeid kaitsealuseid liike ja elupaiku. KSH aruandes on käsitletud negatiivseid mõjusid Natura alale ning antud eelhinnang negatiivse mõju võimalikkuse kohta, kuid negatiivset mõju ei ole tegelikult põhjalikumalt hinnatud. Kuna puuduvad täielikud, täpsed ja lõplikud seisukohad ja järeldused, ei olnud võimalik teha õiguspärast otsust planeeringu kehtestamise kohta. Strateegilise planeerimisdokumendi saab kehtestada üksnes lünkadeta ja täieliku teabe olukorras. Edasiste otsuste käigus on võimalik üksnes täpsustada tuuleparkide asukohti planeeringuga määratud tuuleenergia tootmise alade sees, mistõttu pole välistatud, et edasistes menetlustes ei ole võimalik vaidlustada ehitusluba tulenevalt pargi asukoha ebaõigsusest, sest planeeringu õigusvastasus ei välista ehitusloa väljastamist. Isegi kui muudes menetlustes viiakse läbi täiendavaid hindamisi, on neil teine eesmärk. Hoonestusloa menetlus kujutab endast riigilt avalikku veekogusse ehitamiseks nõusoleku saamist ega ole otseselt seotud planeeringuga. Vee erikasutusluba on olemuselt keskkonnaluba, millela ei tohi ehitustegevust alustada, kuid see ei mõjuta ehitusloa andmist. Hoonestusluba on võimalik anda ka KMH ja täiendavate uuringuteta, kui hoonestusloa andja ei pea nende tegemist vajalikuks.

Tegelikkusele ei vasta kohtu järeldus, et planeeringu kehtestamisega ei kaasne keskkonna pöördumatu kahjustamise oht. Tuuleenergia tootmise aladest 5 jäävad rändlindude rändeteele, alal PT3 on auli elupaik ja ala PT1 kattub osaliselt Apollo madalal plaanitava kaitseala piiridega. Eesti Ornitoloogiaühing on toonud välja ka Vinkovi madala olulisuse aulide peatuspaigana. Lisaks on KSH aruandes osutatud alade kattumisele räimede rändeteega ning sügisräime ja lesta koelmutega, ohule nahkhiirtele, Väinamere, Vanamõisa ja Hiiu madala loodusalade kahjustamisele. Mistahes kaalutlused tuuleenergia arendamiseks ei õigusta keskkonna kahjustamist sedavõrd olulisel määral.

4) Kohus leidis ebaõigesti, et planeeringu koostamisel on järgitud ORMO asukohavaliku nõudeid, sest sisulist kaalumist ei ole toimunud ja asukohavaliku tegemiseks puudus vajalik teave. Ilma olulisi asjaolusid välja selgitamata ei ole võimalik veenduda, et planeeringuga on valitud tuuleparkide rajamiseks sobivaimad asukohad. Planeeringus märgitud tuuleenergia tootmisalad ei ole kolmanda isiku 2010. a-l esitatud hoonestusloa taotluses toodud parkide asukohtadega võrreldes oluliselt muutunud. Planeeringu koostamisel toimunud ulatuslik kaasamine ei tõenda, et erinevaid asjaolusid oleks tegelikkuses kaalutud.

5) Kohus leidis ebaõigesti, et tuuleenergia kasutamine on olnud Hiiumaa elanike soov ja seetõttu tuleb neil elektriühenduse loomist taluda. Tegelikult on Hiiumaa varustuskindlus tagamine võimalik ka tuuleparke rajamata ning Hiiumaa elanikud on selgelt väljendanud oma vastuseisu tuuleparkide rajamisele. Elering AS 2014. a uuringutest nähtub, et Hiiumaa varustuskindluse tagamiseks sotsiaalmajanduslikult põhjendatuim viis ei ole seotud tuuleparkide rajamisega. Parimaks variandiks on Leisi-Käina-Kärdla uue 110 KV liini ehitamine. Uuringus ei ole käsitletud tuuleparke kui Hiiumaa elektrivarustuskindluse parandajaid. Kohus võib sekkuda kaalutusõiguse piiridesse, kui tekivad kahtlused otsuse ratsionaalsuses. Väide, et Hiiumaa elanikel tuleb elektriline taluda, ei ole kooskõlas keskkonnaohu vältimise põhimõttega.

6) Kohus märkis, et KSH aruande koostamisel ei tuvastatud, et planeeringu elluviimisega kaasneks konkreetne ja ettenähtav ebasoodne mõju Natura 2000 aladele. Planeeringu elluviimisega ei pea kaasnema konkreetne ja ettenähtav ebasoodne mõju, piisab ka kahtlusest, et selline mõju võib tekkida. Vähimagi kahtluse korral kavandatava tegevuse negatiivses mõjus Natura 2000 alal asuvatele elupaikadele ei tohi sellisele kavale luba anda. See tähendab, et kehtestada ei tohi planeeringut, mille elluviimine mõjutab kahjulikult Natura 2000 alal kaitstavaid liike või elupaiku. KSH aruandes esitatud teabe põhjal ei ole võimalik kahtlusteta väita, et negatiivne mõju Natura 2000 võrgustiku ala terviklikkusele puudub. Ilma

põhjaliku hindamiseta ei ole võimalik järeldada, et konkreetset ja ettenähtavat ebasoodsat mõju ei ole. Kohtu seisukoht pole kooskõlas vältimis põhimõtte ja ettevaatusprintsipiiga.

7) Kohus leidis ebaõigesti, et planeering arvestab Apollo madala kaitse alla võtmise menetlusega. Planeering arvestaks sellega vaid siis, kui tuuleenergia tootmise ala oleks planeeringu kehtestamisel välistatud. Alale PT1 ei ole võimalik tuuleparke rajada, kuna see asub Apollo madalal. Asjaolu, et kolmas isik on esitanud taotluse hoonestusloa taotluse muutmiseks selliselt, et planeeritava tuulepargi ala ei kattu planeeritava kaitsealaga, ei muuda planeeringut õiguspäraseks. Planeering loob tulevase kaitseala kaitse-eesmärgiga vastuolus olevale tegevusele õigusliku aluse. Praeguseks on Apollo madala kaitse alla võtmise menetlus algatatud – 17.11.2016 avaldati loodusobjekti kaitse alla võtmise menetluse algatamise teade.

8) Kohus leidis ebaõigesti, et planeeringu kehtestamine oli vastustaja pädevuses. Kuna PlanS v.r normid (§ 7 lg 2 p 3, § 10 lg 3, § 24 lg 2) ei hõlma mereala, ei saanud mereala planeerimine toimuda samadel alustel nagu maismaal või siseveekogudes, millele ulatub maakonna territoorium. Vabariigi Valitsus ei saa oma korraldusega muuta seadust ja korrigeerida maakonna piire. Vabariigi Valitsus andis korraldusega õiguse planeeringu koostamiseks, mitte kehtestamiseks. Alles Mereala direktiivi ülevõtmisega 01.07.2015 jõustunud PlanS-ga loodi alus mereala planeerimiseks ja sätestati üleriigilise planeeringu ülesandena mh mereala planeeringu ülesanded (PlanS § 19 lg 2 ja § 14 lg 2). Enne seda ei olnud mereala planeerimiseks alust.

9) Kohus leidis ebaõigesti, et tuuleenergia tootmise ala PT7 on õiguspäraselt määratud alale, mis üleriigilises planeeringus Eesti 2030+ ei ole määratletud tuuleenergia arendamiseks sobiva alana. Üleriigilise planeeringu ülesandeks on ka maakonnaplaneeringutele ülesannete seadmine (PlanS v.r § 6 lg 2 p 6). Seega tuleb maakonnaplaneeringu koostamisel arvestada üleriigilises planeeringus sätestatuga. Seisukoht, et ala PT7 sobib tuuleenergia arendamiseks, on vastuolus üleriigilises planeeringus märgituga, et sobivad alad tuleb leida uuringute tulemustele tuginedes ning iga konkreetse piirkonna eripära arvestades. Üleriigiline planeering näeb ette ka vajaduse tagada muinsus- ja looduskaitse väärtused, liikide rändekoridorid ja elupaigad. Järeldus ala PT7 sobivuse kohta on vastuolus KSH aruandes märgituga (osaline kattumine räime rändeteega, oht nahkhiirtele ja Vanamõisa loodusala).

10) Kohus leidis ebaõigesti, et 2009. a petitioonile tuginemine pole korrektne. Petitioon ei koosne mitmest dokumendist, sh juriidilisi aspekte sisaldavast dokumendist. Petitioon ehk kollektiivne palvekiri sisaldab vaid üht lauset: „Mina hiigeltuuleparke Hiiumaale ja rannikumerre ei taha“. Kohtule selgitati, et petitioon ja töörühmade tööde tulemused on erinevad dokumendid ja need ei ole omavahel seotud. Vastustaja on sidunud need meelevaldselt ja avaldanud koos oma veebilehel. Allkirjade tagasivõtmise üleskutsele reageeris vaid kaks isikut ja seega on tuhanded endiselt seisukohal, et nad ei soovi hiigeltuuleparkide rajamist Hiiumaale ega selle lähedusse. Olukorras, kus tuhanded inimesed olid oma seisukoha kehtivalt ja edasiulatuvalt avaldanud ning eeldasid nende soovidega arvestamist, ei ole põhjendatud etteheide, et nad ei osalenud planeeringu koostamise menetluses ega hakanud uuesti oma vastuväiteid avaldama. Allkiri petitioonil on tähtajatult kehtiv tahteavaldus, mistõttu on petitiooni tõlgendamine ajutise nähtusena meelevaldne. Kompensatsioonimehhanismide ja parkide rajamisega rannikust 12 km kaugusele ei ole parkide mitterajamise soov lahendatud. Petitiooni allkirjastajad tahtsid tuuleparkide rajamist vältida, mitte saada selle eest hüvitist. Mistahes kompensatsioonimehhanismid ei hüvita kaotatud väärtusi. Üleriigiline planeering ei kohusta Hiiumaale tuuleparke rajama, eriti olukorras, kus selleks puudub vajadus ja avalik huvi.

11) Kohus leidis ebaõigesti, et tuulikuparkide rajamine on avalikes huvides. Planeeringus ega korralduses ei ole tuuleparkide rajamist määratletud avaliku huvina. Tuuleparkide rajamine on

eelkõige erahuvides. Tulu jääb tuulepargi arendajale, lisaks maksab riik elektrituruseaduse alusel toetust. Tuuleenergiat peetakse kalliks energialiigiks, mis tähendab ka suuremaid kulutusi tarbijale. Üleriigiline planeering rõhutab vajadust toota energiat eelkõige Eesti enda tarbeks. Energiamaajanduse arengukava aastani 2030 ei õigusta tuuleparkide rajamist Hiiumaa rannikumerre. Arengukava pole õigusakt. Eesti riik on Euroopa Liidu ees taastuvenergia rakendamise osas oma kohustused täitnud juba aastaid tagasi. Seevastu on avalikes huvides Eesti riigi jaoks oluliste väärtuste, sh loodusväärtuste ja tema kodanikele elamisväärse elukeskkonna säilitamine. Vastustaja on ilmselgelt väärtustanud erinevaid huve ebaõigesti: väärtuslik elu- ja looduskeskkond on erahuvi poolt ebaoproportsionaalselt üles kaalutud.

12) Kohus leidis ebaõigesti, et vastustaja ei pidanud arvestama kaitseministri 26.06.2015 määrusega nr 16. Kaitseministeeriumi kooskõlastus anti 16.06.2014 kirjaga, s.o kaks aastat enne planeeringu kehtestamist. Kaitseminister kehtestas aasta enne planeeringu kehtestamist määruse nr 16. Seega on õiguslik olukord kooskõlastuse andmise ajaga võrreldes oluliselt muutunud. Vastustaja ei esitanud pärast määruse kehtestamist planeeringut kaitseministeeriumile uuesti kooskõlastamiseks ega küsinud arvamust, kas ka merealale planeeritud tuuleenergia tootmise alade osas võivad õhuväe analüüsi tulemusel kehtida mingid piirangud, mis välistavad tuuleparkide rajamise nendele aladele.

13) Kohus leidis ebaõigesti, et kaalutusreegleid ja põhjendamiskohustust ei ole rikutud. Planeeringus puuduvad põhjendused, milliseid huve kaaludes valiti välja alternatiiv II. Planeeringu koostamisel on jäänud kohalikud huvid arvestamata. Pole võimalik rääkida tasakaalustatud lahendusest, kui planeeringu koostamisel on tuginetud üksnes riiklikele arengukavadele. Kohalikud huvid on väljendatud Hiiumaa arengustrateegias 2020+ (mis ei sisalda suurte tuuleparkide rajamist maismaale ega rannikumerre, vaid põhinevad praegustel väärtustel, sh looduslähedusel), Emmaste valla ja Käina valla kooskõlastamata jätmise kirjades ja petitsoonis. Hiiumaa elanike esindajaks on KOV-d, kellest kaks jätsid planeeringule kooskõlastuse andmata. Planeeringus esitatud paljasõnalisi väiteid erinevate huvidega arvestamisest pole võimalik kontrollida. Puuduvad arvutused, mis aitaks veenduda planeeringu kehtestamise vajaduses, sh kui palju töökohti kaasneks tuuleparkide rajamisega. Pole hinnatud, kui palju inimesi Hiiumaalt lahkuks seoses elukeskkonna olulise muutumisega. Välja pole toodud ega analüüsitud tuuleparkide ja vesiviljeluse negatiivseid mõjusid. Puudub põhjendus, miks valiti tuuleparkide kauguseks rannikust just 12 km. Lihtsalt viide KSH hinnangule ja arutelude käigus kujunenud erinevate osapoolte seisukohtadele pole käsitatav nõuetekohase kaalumisenä. Tuuleparkide kaugemale rajamist pole kaalutud, kuna see suurendaks arendaja kulutusi. Kaalutud pole eraisikute huve ega loodusväärtuste säilimist. Sisuliselt on arvestatud üksnes arendaja huve. Kaebajad on tegelikult esitanud veenvad põhjendused stsenaariumi 1 kasuks otsustamiseks, kuid kohus jättis need tähelepanuta: otsene vajadus Hiiumaale tuuleparkide rajamiseks puudub, Hiiumaa varustuskindlust saab tagada ka ilma tuuleparke rajamata, meretuuleparkide rajamine ohustab olulisi loodusväärtusi ja Hiiumaa elanikud ei soovi tuuleparke.

14) Kohus leidis ebaõigesti, et KSH aruandel on pädeva organi heakskiit ja planeeringu kehtestamiseks ei olnud vaja Vabariigi Valitsuse nõusolekut. Kui strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju võib olla piiriülene, teostab järelevalvet KSH üle Keskkonnaministeerium ja muudel juhtudel Keskkonnaamet. Planeeringu elluviimisega kaasneb piiriülene mõju, kuid KSH aruandele on heakskiidu andnud Keskkonnaamet. Kohtu seisukoht, et ministeeriumi heakskiidu andmise nõue on sisuliselt täidetud planeeringule kooskõlastuse andmisega, pole kooskõlas kehtiva õigusega, lisaks on kohus tuginenud vastustaja väidetele ja küsitava väärtusega kooskõlastustabelile. Isegi kui piiriülene mõju puuduks, ei oleks Keskkonnaamet ega Keskkonnaministeerium tohtinud KSH aruannet heaks kiita, sest hindamisel on tehtud vigu. Pole välistatud, et

planeeringu elluviimisega kaasnevad negatiivsed mõjud Natura 2000 terviklikkusele. KSH käigus ei selgitatud välja kõiki olulisi asjaolusid. Pole tõendatud, et Keskkonnaministeeriumi kõigi märkustega on arvestatud. Kuna kahtlused planeeringu elluviimise negatiivsest mõjust pole välistatud, oleks Natura hindamine pidanud toimuma juba planeeringu koostamise käigus, mitte tulevaste võimalike KMH-de läbiviimisel. Seega pole õige kohtu seisukoht, et kuna KSH aruandes ei tuvastatud, et planeeringu elluviimisega kaasneks konkreetne ja ettenähtav ebasoodne mõju Natura 2000 aladele, ei olnud vaja Vabariigi Valitsuse nõusolekut taotleda.

15) Kohus leidis ebaõigesti, et planeeringul on Keskkonnaameti kooskõlastus. Keskkonnaameti kooskõlastus oli tingimuslik. Leides, et planeeringut ja KSH aruannet on märkusi arvestades muudetud, jättis kohus tähelepanuta kaebajate väite, et muudatuste täpne sisu ja ulatus jääb ebaselgeks, sest ainuüksi kooskõlastustabelist ja korralduse tekstist ei ole võimalik neid tuvastada.

16) Kohus leidis ebaõigesti, et planeeringul on Emmaste valla ja Käina valla kooskõlastus. Hiiumaa neljast KOV-st kaks jätsid planeeringu kooskõlastamata. Emmaste vald tugines väidetele, et maavanema pädevus on seotud üksnes tema haldusterritooriumiga, planeering pole õiguselge, planeering on vastuolus PlanS v.r § 1 lg-ga 2 (pole saavutatud eesmärki tagada võimalikult paljude ühiskonnaliikmete vajadusi ja huvisid arvestavaid tingimusi; KOV-de jaoks kaasneb liiga vähe positiivseid mõjusid võrreldes võimalike negatiivsete mõjudega), ei ole arvestatud Hiiumaa elanike petitsioonis väljendatud soovi tuuleparke mitte rajada. Seega tugines Emmaste vald planeeringu vastuolule seadusega. Käina vald tõi välja kalanduse jätkusuutliku arengu tagamata jätmise ja ebaoproportsionaalsuse energeetikavaldkonna kasuks võrreldes traditsiooniliste majandustegevustega. Kui kooskõlastamata jätmisel tuginetakse vastuolule seadusega, on kooskõlastamata jätmine siduv ning planeeringut ei saa kehtestada. Kui valdade viidatud vastuolu PlanS v.r §-ga 1 oleks planeeringu koostamisel arvestatud, oleks kehtestatud valikuvariant I (areng keskendudes kalandusele ja turismile olemasolevat loodus- ja elukeskkonda säilitades), mis oleks kooskõlas ka Hiiumaa arengustrateegiaga 2020+.

17) Kohus leidis ebaõigesti, et planeeringul on Rahandusministeeriumi heakskiit. Planeering ei ole saanud selgesõnalist heakskiitu. Ministeeriumi 04.04.2016 kirja pealkirjast ega resolutsioonist ei nähtu, et ministeerium oleks kiitnud planeeringu heaks ja teinud ettepaneku planeeringu kehtestamiseks. Kirjast võib aru saada nii, et kõigepealt tuleb nõudmised täita ja alles seejärel annab ministeerium heakskiidu. Kaebajad osutasid, et kui kohtu arvates on heakskiit antud, on see õigusvastane, sest Rahandusministeerium leidis ebaõigesti, et korrektne pole siduda meretuuleparkide arendamist põhivõrgu väljaehitamise, Apollo ja Vinkovi madalike kui võimalike arendusalade väljajätmise ei ole põhjendatud, planeeringus pole võimalik määrata täpseid asukohti tuuleparke teenindavatele kõrgepingeliinidele, planeeringus ei kavandata tuulegeneraatoreid ning täpsemaid mõjusid ei ole võimalik hinnata, planeeringu avalikustamisel ei pea olema esitatud mitut planeeringulahendust, planeeringus ei ole otstarbekas määrata kindlaks tuuleparkide maksimaalset võimsust, planeeringu KSH on kooskõlas Natura hindamise juhendmaterjalide ja põhimõtetega ning planeeringu koostamisel on arvestatud ORMO planeerimisele esitatud nõudeid, mh on regionaalminister kooskõlastanud planeeringuala. Korraldus ega ka muu planeeringuga seotud dokument (sh kooskõlastuste tabel) ei sisalda ülevaadet Rahandusministeeriumi märkustega arvestamise kohta. Korralduses on välja toodud vaid kaks seisukohta, millest tulenevalt on planeeringulahendust korrigeeritud. Rahandusministeeriumi 08.07.2016 kirjas mainitud riigihalduse ministri 04.04.2016 heakskiitu ei saanud planeeringul sel ajal veel olla, sest Rahandusministeeriumi märkused esitati alles sama kirjaga ja heakskiidu tingimused (planeeringusse muudatuste tegemine) ei olnud veel täidetud.

9. Hiiu maavanem palub 08.02.2017 kirjalikus vastuses jätta apellatsioonkaebused rahuldamata.

10. Nelja Energis AS palub 09.02.2017 kirjalikus vastuses jätta apellatsioonkaebused rahuldamata.

RINGKONNAKOHTU PÕHJENDUSED

11. Kolmas isik on apellatsioonkaebustele esitatud vastuses jätkuvalt seisukohal, et ühelgi kaebajal ei ole kaebeõigust. Ringkonnakohus nõustub halduskohtu seisukoha ja põhjendustega, et MTÜ-1 Hiiu Tuul on KeÜS § 30 lg-st 2 ja §-st 31 tulenev valitsusvälise keskkonnaorganisatsiooni kaebeõigus. Samuti jagab ringkonnakohus halduskohtu seisukohta, et füüsilisest isikust kaebajatel puudub õigus vaidlustada planeeringut oma subjektiivsete õiguste kaitseks. Kuivõrd planeering ei võimalda rajada tuulikuid Hiiumaa rannikule lähemale kui 12 km, pole kaebajate subjektiivsete õiguste võimaliku rikkumise tuvastamiseks piisav väide, et nad on valinud oma elukohaks Hiiumaa selle looduslähedase keskkonna pärast ning nende kinnistud jäävad rannale või selle lähedale.

12. Lahendades praeguses asjas MTÜ Hiiu Tuul määruskaebust esialgse õiguskaitses kohaldamise küsimuses, märkis Tallinna Ringkonnakohus 20.08.2016 määruses, et kehtiv PlanS ei näe ette erisusi maakonnaplaneeringu vaidlustamisel (st võimalust esitada selle peale nn populaarkaebust – vrd PlanS §-d 54, 94, 123 ja 141), mistõttu tuleb HKMS § 44 lg-s 2 sätestatud piirangut (s.o avaliku huvi kaitseks võib isik kohtusse pöörduda vaid seaduses sätestatud juhul) arvestades lähtuda kaebeõiguse osas esmajoones HKMS § 44 lg-st 1, mille kohaselt võib isik pöörduda kaebusega halduskohtusse üksnes oma õiguse kaitseks.

PlanS näeb ette populaarkaebuse esitamise võimaluse riigi eriplaneeringu, üldplaneeringu, KOV eriplaneeringu ja detailplaneeringu vaidlustamiseks, kuid maakonnaplaneeringu vaidlustamiseks ei ole sellist erandit kehtestatud. PlanS eelnõu seletuskirjast nähtuvalt on sellise eristamise põhjuseks asjaolu, et maakonnaplaneeringu puhul on tegemist maakonna arengut kavandava üldise visiooniga ja konkreetseid kitsendusi sellega ei kaasne, küll aga on konkreetse ehitise kavandamiseks võimalik kitsendusi seada riigi eriplaneeringu, KOV eriplaneeringu, samuti üld- ja detailplaneeringuga. Samuti märgitakse seletuskirjas, et maakonnaplaneeringus saab käsitleda avalike veekogude kasutamise üldiseid põhimõtteid ja kasutustingimusi. Tegemist on üldise visiooniga, kuid avalikku veekogusse konkreetse ehitise rajamiseks tuleb koostada riigi eriplaneering või seaduses sätestatud juhtudel üld- või detailplaneering. Kuivõrd PlanS v.r alusel kehtestatud maakonnaplaneeringule ei pidanud vältimatult järgnema täpsemat (väiksema ulatusega) planeeringut, ei saa pidada õiguslikult võimatuks halduskohtu lähenemist, et PlanS v.r alusel algatatud ja PlanS kehtivuse ajal lõpuni menetletud planeeringute vaidlustamisel tuleks ka kaebeõiguse küsimuses lähtuda PlanS v.r § 26 lg 1 regulatsioonist, mis näeb ette iga isiku õiguse esitada kaebus avalikes huvides mh maakonnaplaneeringu vaidlustamiseks. See tähendab füüsilistest isikutest kaebajate populaarkaebuse esitamise õiguse tunnustamist. Tegemist on vaieldava küsimusega, mille osas lõpliku seisukoha kujundamine ei ole siiski praeguse vaidluse lahendamiseks vajalik, sest kõigi, sh füüsilistest isikutest kaebajate sarnaste väidetega kaebused on ka kaebeõiguse küsimust kõrvale jättes sisuliselt põhjendamatud ning halduskohus on jätnud need õigesti rahuldamata.

13. Ringkonnakohtu hinnangul Emmaste vallal kaebeõigus pigem puudub. HKMS § 44 lg 5 alusel KOV kaebeõiguse tunnustamiseks ei piisa mistahes puutumusest teise avaliku võimu kandja haldusaktiga, vaid see haldusakt peab takistama või oluliselt raskendama selle KOV üksuse ülesannete täitmist. Sellise olukorra esinemine pole sedastatav pelgalt asjaolu põhjal, et võimalik tuulepark võidakse merekaabli kaudu ühendada elektrivõrguga läbi Emmaste

valla. KOV-de kaebeõigus saab tuleneda üksnes HKMS § 44 lg-test 4 ja 5. Üksnes asjaolust, et Emmaste vallalt küsiti planeeringule kooskõlastust ja menetlusosalise õigusest õiguspärasele haldusmenetlusele ei saa tuleneda KOV õigus planeeringu vaidlustamiseks. Keegi ei saa ainuüksi oma menetluslike õiguste kaitseks halduskohtusse pöörduda. Nagu eespool märgitud, ei ole ka Emmaste valla kaebeõiguse küsimus vaidluse lahendamisel määrava tähtsusega, sest kaebus on jäetud lõpptulemusena õigesti rahuldamata.

14. Apellatsioonkaebustes korraldatakse halduskohtule esitatud väiteid, halduskohtule heidetakse ette nende väidete tähelepanuta jätmist ja väljendatakse mittenoustumist halduskohtu seisukohtadega. Halduskohus ei ole jätnud ühtegi kaebajate põhiväidet tähelepanuta, on esitanud nende suhtes oma seisukohad ja neid ka piisavalt põhjendanud. Asjaolu, et kaebajad halduskohtu õiguslike hinnangutega ei nõustu, ei tähenda, et need oleksid valed. Halduskohus ei ole tuvastanud asja lahendamiseks olulisi asjaolusid ebaõigesti või ebapiisavalt, kohaldanud ebaõigesti õigusnorme või rikkunud kohtumenetluse norme, mis saaks tuua kaasa kohtuotsuse tühistamise. Ringkonnakohus nõustub halduskohtu põhjendustega ega pea HKMS § 201 lg-le 4 tuginedes vajalikuks neid kõiki korrata.

15. Vaidlustatud maakonnaplaneeringu kehtestamine oli maavanema pädevuses. PlanS v.r kohaselt olid planeeringu liikideks üleriigiline planeering, maakonnaplaneering, üldplaneering ja detailplaneering. PlanS v.r § 24 lg-te 1-3 kohaselt kehtestab üleriigilise planeeringu Vabariigi Valitsus, maakonnaplaneeringu maavanem ning üld- või detailplaneeringu kohalik omavalitsus. Tegemist ei ole kogu riigi territooriumi kohta koostatud planeeringu ehk üleriigilise planeeringuga, vaid maakonnaplaneeringuga. Kaebajad ei väida, et maavanema asemel olnuks Vabariigi Valitsus pädev enda algatatud maakonnaplaneeringut kehtestama, vaid hoopis seda, et PlanS v.r kehtivuse ajal ei olnud üldse võimalik mereala planeerida ning õiguslik alus selleks loodi alles PlanS kehtestamisega. Nii see siiski ei ole, sest ehkki PlanS v.r ei nimeta mereala, võib PlanS v.r § 7 lg 2 p 3 kohaselt maakonnaplaneeringu koostada avalikele veekogudele ning VeeS kohaselt on avalik veekogu ka sise- ja territoriaalmeri.

16. Halduskohtu järeldused seoses KSH aruande heakskiidu ning Keskkonnaameti ja Keskkonnaministeeriumi kooskõlastustega, samuti Vabariigi Valitsuse nõusoleku mittevajalikkusega on õiged ega vaja täiendavat põhjendamist.

17. PlanS v.r § 17 lg 4 nägi ette, et kui kooskõlastamisel ei viidata vastuolule seaduse või seaduse alusel kehtestatud õigusakti või kehtestatud planeeringuga, loetakse planeering kooskõlastatuks, vaatamata planeeringu kohta esitatud teistele ettepanekutele ja vastuväidetele.

Hoolimata KOV kooskõlastuskirjas sisalduva hinnangu, mille kohaselt planeeringulahendus ei taga võimalikult paljude ühiskonnaliikmete vajadusi ja huvisid arvestavaid tingimusi ning KOV-de jaoks kaasneb planeeringulahendusega liiga vähe positiivseid mõjusid, varustamisest viitega PlanS v.r § 1 lg-le 2, ei ole tegemist kooskõlastamisel seadusega vastuolule viitamisega PlanS v.r § 17 lg 4 mõttes ja sellises olukorras tuleb lugeda planeering KOV-de poolt kooskõlastatuks.

PlanS v.r § 1 sätestab seaduse reguleerimisala ja eesmärgi: seadus reguleerib riigi, kohalike omavalitsuste ja teiste isikute vahelisi suhteid planeeringute koostamisel (lg 1) ning seaduse eesmärk on tagada võimalikult paljude ühiskonnaliikmete vajadusi ja huvisid arvestavad tingimused säästva ja tasakaalustatud ruumilise arengu kujundamiseks, ruumiliseks planeerimiseks, maakasutuseks ning ehitamiseks (lg 2). Sama paragrahvi lg 3 selgitab ruumilise planeerimise mõistet: ruumiline planeerimine on /.../ ruumilise arengu kavandamine, mis tasakaalustatult arvestab majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi.

Kooskõlastamiseks esitatud konkreetne planeeringulahendus ei saa rikkuda seaduse eesmärki (seadusega tingimuste loomist ruumilise arengu kujundamiseks), isegi kui kooskõlastaja hinnangul tagaks võimalikult paljude ühiskonnaliikmete vajadusi ja huve hoopis teistsugune planeeringulahendus. Sama moodi võiks hinnangu, et planeering ei arvesta tasakaalustatult majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi, varustada viitega PlanS v.r § 1 lg-le 3 ning väita vastuolu seadusega, mis aga ühtlasi tähendaks, et tegemist ei ole ruumilise planeerimisega. PlanS v.r § 1 ei ole sisutühi deklaratsioon ja kahtlemata tuleb planeeringu koostamisel selles sättes sisalduvaid regulatsiooni eesmärgi järgida, kuid otsustus selle üle, milline planeeringulahendus rahuldab võimalikult paljude ühiskonnaliikmete vajadusi ning arvestab tasakaalustatult majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi, on planeeringut kehtestava haldusorgani diskretsioon. Ettepanekud, mis tuginevad otstarbekuse kaalutlustele, ei ole planeeringu koostamise korraldajale siduvad. Planeerimismenetluses osalev teistsuguse lahenduse ettepaneku tegija ei saa väita, et kui tema hinnangul sobivam (enamate ühiskonnaliikmete huvides, tasakaalustatum) lahendus ei osutu valituks, on planeering vastuolus seadusega. Sama loogikat järgides võiks ka kohus tühistada planeeringu viitega vastuolule PlanS §-ga 1, kui kohtu arvates oleks mõni teistsugune lahendus otstarbekam, kuid see pole võimalik.

18. Kaebajad ei väida, et planeering oleks vastuolus kaitseministri 26.06.2015 määrusega nr 16, kuid leiavad siiski, et pärast määruse kehtestamist oli õiguslik olukord oluliselt muutunud ja seetõttu tulnuks planeering esitada uuesti Kaitseministeeriumile kooskõlastamiseks ja küsida, kas võivad kehtida mingid piirangud, mis välistavad tuuleparkide rajamise merealale planeeritud tuuleenergia tootmise aladele. Olukorras, kus määruses sisalduv regulatsioon planeeringut ei puuduta, ei saa väita õigusliku olukorra muutumist, mis saanuks tingida vajaduse esitada planeering uuesti kooskõlastamiseks.

19. Õige ja piisavalt põhjendatud on ka halduskohtu järeldus, et planeeringul on Rahandusministeeriumi heakskiit.

20. Kõik kaebajate keskkonnaga seonduvad etteheited menetlusele ja planeeringule (piiriülene koostöö, merekaablid, Natura 2000 alad, ORMO, Apollo madala kaitse, arendusala PT7 sobivus) on lõpptulemusena taandatavad kaebajate seisukohale, et tuuleparkide ja kaablite asukohad olid juba ammu teada, kuid vajalikud põhjalikud uuringud on tegemata ning kuni puuduvad täielikud, täpsed ja lõplikud seisukohad negatiivse keskkonnamõju välistamiseks, pole võimalik maakonnaplaneeringut õiguspäraselt kehtestada. Kaebajad on ka jätkuvalt seisukohal, et planeeringu kehtestamisega kaasneb keskkonna pöördumatu kahjustamise oht.

Ringkonnakohus nõustus 29.08.2016 määruses halduskohtu järeldusega, et ainuüksi vaidlustatud planeeringu alusel ei ole tuuleparkide püstitamist, suurust ega paiknemist veel otsustatud ning seetõttu ei kaasne planeeringu kehtestamisega keskkonna pöördumatu kahjustamise ohtu. Ringkonnakohus on jätkuvalt samal seisukohal. Vahetult maakonnaplaneeringu alusel ei ole võimalik ühtegi tuulikut Hiiumaa rannikuvettesse püstitada, vaid selleks peab olema hoonestusluba, ehitusluba, kasutusluba ja vee erikasutusluba. Maakonnaplaneering sätestab kohustusliku nõude viia planeeringuga määratud võimalike tuuleenergia tootmise alade projekteerimisel läbi keskkonnamõtjude hindamine, mistõttu ei ole põhjendatud väide, et hoonestusloa menetluses ei pruugi enam keskkonnamõtjude hindamist toimuda. Keskkonnamõtju hindamine on vajalik ka vee erikasutusloa menetluses.

Halduskohus on keskkonnaga seonduvaid küsimusi käsitletud piisava põhjalikkusega ning selgitanud õigesti, et vajalikud täpsemad uuringud tuleb alles koostada ning planeering annabki aluse edasiste uuringute läbiviimiseks. Samuti märkis halduskohus õigesti, et kõik

maakonnaplaneeringus fikseeritud lahendused ei pruugi realiseeruda. Kui edasistes menetlustes läbi viidavate põhjalikumate uuringute tulemusel selgub, et mõni tuulepark kahjustab keskkonda ülemääraselt, ei ole seda võimalik rajada. Samuti ei ole tuulepargi rajamine võimalik kaitsealale. Apellatsioonimenetluses tõendina esitatud Rahandusministeeriumi tellimusel 2016. a detsembris valminud Eesti Ornitoloogiaühingu linnu-uuringu põhjal ei saa järeldada planeeringu õigusvastasust. Ka seda uuringut saab kasutada edasistes menetlustes, kus uuritakse täpsemalt tuuleparkide rajamisega kaasnevaid keskkonnamõjusid.

Õige on kaebajate väide, et Espoo konventsiooni lisa I kehtib muudetud sõnastuses ning tegevuste loetelu p-s 22 on märgitud suuremad tuuleenergiarajatised (tuuleelektrijaamad). See ei anna siiski alust lugeda kaebajate etteheiteid piiriülese koostöö tegemata jätmise kohta põhjendatuks, sest planeeringuga ei kavandata ühtegi konkreetset tuuleparki, vaid määratletakse potentsiaalsed tuuleenergia tootmise alad.

21. Kaebajad ei ole jätkuvalt nõus ka maavanema kaalutusotsusega, leides, et erahuvi on omistatud liiga suur kaal, Hiiumaa elanike soovide ja kohalike huvidega (mis väljenduvad 2009. a petitsioonis, Emmaste valla ja Käina valla kooskõlastuskirjades, Hiiumaa arengustrateegias 2020+) pole planeeringu kehtestamisel arvestatud, tuulikuparkide rajamine pole Hiiumaa jaoks vajalik, tegemist ei ole avaliku huviga, avalikes huvides on aga riigi jaoks oluliste väärtuste (loodusväärtused, elamisväärtused keskkond) säilitamine.

Arusaadavalt on potentsiaalsed arendajad, sh kolmas isik, huvitatud merealal võimalike tuuleenergia tootmise alade määramisest, kuid see on kõrvalise tähtsusega, sest maakonnaplaneeringuid ei koostata ega kehtestata erahuvidest lähtudes. Maakonnaplaneering koostatakse riiklike huvide ja kohaliku omavalitsuse üleste huvide väljendamiseks, samas peab riiklikes huvides koostatud planeering arvestama ka kohalike huve ja vajadusi. PlanS v.r § 7 lg 3 p 2 sätestab maakonnaplaneeringu ülesandena mh riiklike ja kohalike ruumilise arengu vajaduste ja huvide tasakaalustamise.

Meretuuleparkide rajamine pole pelgalt erahuvi, vaid riiklik huvi, kuna see võimaldab suurendada taastuvenergia osakaalu energiavarustuses tuuleenergia arvelt, kasutada põlevkivi muuks otstarbeks ning elektrienergia eksportimine parandab kaubandusbilanssi. Praeguses asjas ei ole põhjust väita kahe erineva avaliku huvi (energeetikavaldkonna areng ja keskkonnakaitse) põrkumist, sest tuuleparkide rajamise otsus ei ole lõplik, vaid sõltub edasisest keskkonnamõjude hindamisest. Maavanema hinnangul on tuuleenergia arendused ka kogukonna huvides. Seega on planeeringu kehtestamisel arvestatud nii riiklike kui kohalike huvidega ning väide, et Hiiumaa elanike ja kohalike huvidega pole üldse kaalumisel arvestatud, ei ole põhjendatud. Õige võib olla kaebajate väide, et petitsioon, millele koguti allkirju, ei sisaldanud õiguslikke argumente, kuid see ei lükka ümber kohtu järeldust, et õiguslik ja sotsiaalne olukord on vahepeal muutunud. Asjaolust, et 2009. a-l andsid tuhanded inimesed Hiiumaale ja rannikumerre suurte tuuleparkide rajamise vastasele petitsioonile allkirja, ei saa teha järeldust, et enamuse Hiiumaa elanikke on meretuuleparkide vastu ka aastaid hiljem ja olukorras, kus neid ei ole lubatud rajada rannikule lähemale kui 12 km. Sellist järeldust ei saa teha ka asjaolust, et kaks kohalikku omavalitsust, kes kaebajate väitel esindavad kohalike elanike huve, eelistasid planeeringumenetluses tuuleparkide rajamisele traditsiooniliste majandustegevustega jätkamist, sest teised kohalikud omavalitsused, kes samuti eelduslikult esindavad kohalike elanike huve, olid planeeringuga nõus.

Kohus ei hinda eraldi kaalutusotsuse otstarbekust ega teosta haldusakti õiguspärasust kontrollides kaalutusõigust haldusorgani eest. Otsustus selle üle, milline asjassepuutuv ja kaitsmist väärivatest õigustest ja huvidest on kaalukam, on halduse kaalutusõiguse tuum. Sellise kaalumisosuse tegemise pädevus on täitevvõimul, mitte kohtul. Õiguse ja huvide

ebaõigele väärtustamisele saab kohus tugineda vaid juhul, kui see on toimunud ilmselgelt meelevaldselt, ebaratsionaalselt või vastuolus diskretsioonivolituse eesmärgi ja õiguse üldpõhimõtetega (nt Riigikohtu 30.11.2016 otsus nr 3-3-1-23-16, p 21; 20.03.2014 otsus nr 3-3-1-87-13, p 19). Sellist ilmselget viga ei ole planeeringu kehtestamisel tehtud. Halduse kaalutusõigusesse lubamatult sekkumata ei saa kohus otsustada maavanema eest, et tegelikult ei ole tuuleenergia arendamine riigile ega Hiiumaale vajalik, Hiiumaa varustuskindluse tagamiseks on paremaid võimalusi, kogukonna jaoks on uuendustel negatiivsetega mõjudega võrreldes liiga vähe positiivseid mõjusid ning tuuleenergeetika ja vesiviljeluse asemel tuleks jätkata Hiiumaa mereala kasutamist traditsioonilisel viisil – kalapüügiks ja laevanduseks. Kohtul ei ole kahtlusi vaidlustatud haldusakti ratsionaalsuses.

22. Kaebajate apellatsioonkaebuse rahuldamata jätmise tõttu jäävad kaebajate apellatsiooniastme menetluskulud nende endi kanda (HKMS § 108 lg 1). Vastustaja apellatsiooniastme esindaja kulu jääb samuti vastustaja enda kanda, sest vaidlus ei välju haldusorgani põhitegevuse raamidest (HKMS § 109 lg 6).

Kolmas isik on palunud kaebajatelt välja mõista apellatsiooniastmes kantud esindaja kulu kokku 4827 eurot. Kulu kandmine on tõendatud. Ringkonnakohus hindab vajaliku ja põhjendatud esindaja kulu suuruseks kokku 3000 eurot ning mõistab kolmanda isiku kasuks MTÜ-lt Hiiu Tuul välja 1000 eurot, Hiiumaa vallalt 1000 eurot ning igalt füüsilisest isikust kaebajalt 250 eurot. Muus osas jäävad kolmanda isiku menetluskulud tema enda kanda.

/allkirjastatud digitaalselt/
Maret Altnurme

/allkirjastatud digitaalselt/
Ruth Plaks

/allkirjastatud digitaalselt/
Virgo Saarmets